

Institutionen för tematisk utbildning och forskning - ITUF  
Campus Norrköping

---

# Vigselsamtalet

**En studie om samtal mellan  
präst och brudpar**

*Anna Adolfsson*

Magisteruppsats från programmet Kultur, samhälle, mediegestaltning 2003

---



**LINKÖPINGS UNIVERSITET**

## Upphovsrätt

Detta dokument hålls tillgängligt på Internet – eller dess framtida ersättare – under en längre tid från publiceringsdatum under förutsättning att inga extraordinära omständigheter uppstår.

Tillgång till dokumentet innebär tillstånd för var och en att läsa, ladda ner, skriva ut enstaka kopior för enskilt bruk och att använda det oförändrat för ickekommersiell forskning och för undervisning. Överföring av upphovsrätten vid en senare tidpunkt kan inte upphäva detta tillstånd. All annan användning av dokumentet kräver upphovsmannens medgivande. För att garantera äktheten, säkerheten och tillgängligheten finns det lösningar av teknisk och administrativ art.

Upphovsmannens ideella rätt innefattar rätt att bli nämnd som upphovsman i den omfattning som god sed kräver vid användning av dokumentet på ovan beskrivna sätt samt skydd mot att dokumentet ändras eller presenteras i sådan form eller i sådant sammanhang som är kränkande för upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart.

För ytterligare information om Linköping University Electronic Press se förlagets hemsida <http://www.ep.liu.se/>

## Copyright

The publishers will keep this document online on the Internet - or its possible replacement - for a considerable time from the date of publication barring exceptional circumstances.

The online availability of the document implies a permanent permission for anyone to read, to download, to print out single copies for your own use and to use it unchanged for any non-commercial research and educational purpose. Subsequent transfers of copyright cannot revoke this permission. All other uses of the document are conditional on the consent of the copyright owner. The publisher has taken technical and administrative measures to assure authenticity, security and accessibility.

According to intellectual property law the author has the right to be mentioned when his/her work is accessed as described above and to be protected against infringement.

For additional information about the Linköping University Electronic Press and its procedures for publication and for assurance of document integrity, please refer to its WWW home page: <http://www.ep.liu.se/>

# INNEHÅLL

<b>INNEHÅLLSFÖRTECKNING</b>	<b>2</b>
<b>1. INLEDNING</b>	<b>3</b>
SYFTE	4
UPPSATSENS DISPOSITION	4
<b>2. BAKGRUND</b>	<b>6</b>
SVENSKA KYRKAN	6
ÄKTENSKAPETS HISTORIK	6
PRÄSTROLLEN	7
VIGSELSAMTALET	8
<b>3. TIDIGARE FORSKNING</b>	<b>10</b>
SAMTAL	10
VARDAGLIGA OCH INSTITUTIONELLA SAMTAL	10
FORSKNING OM SAMTAL INOM SJUKVÅRDEN	11
FORSKNING OM SAMTAL INOM SKOLAN	12
FORSKNING OM SAMTAL INOM SVENSKA KYRKAN	13
<b>4. TEORI</b>	<b>15</b>
LIVET SOM ROLLSPEL	15
VARDAGLIGA OCH INSTITUTIONELLA SAMTAL	16
ETABLERING AV AUKTORITET	16
MIN ANVÄNDNING AV TEORIERN I ANALYSEN	17
<b>5. METOD</b>	<b>19</b>
ANALYSMETOD	19
UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE	19
PILOTSTUDIE	21
INTERVJUER	21
URVAL	22
TRANSKRIPTION	22
KODNING	23
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	23
<b>6. ANALYS</b>	<b>25</b>
ANALYSENS GENOMFÖRANDE OCH UPPLÄGG	25
<b>7. ANALYSDEL NR 1</b>	<b>26</b>
PRESENTATIONEN AV VIGSELSAMTALEN	26
INRAMNINGEN	27
<b>8. RESULTAT NR 1</b>	<b>34</b>
<b>9. ANALYS NR 2</b>	<b>38</b>
STÖRNINGAR	38
SLUTSATS AV STÖRNINGAR AV I SAMTAL	40
FRÅGOR	41
SKRATT	44
PAUSER	48
<b>10. RESULTAT NR 2</b>	<b>53</b>
<b>11. DISKUSSION</b>	<b>56</b>
<b>SLUTORD</b>	<b>61</b>
<b>KÄLLFÖRTECKNING</b>	<b>62</b>
LITTERATUR	62
ÖTRYCKTA KÄLLOR	63
<b>APPENDIX NR 1: ORDNINGEN FÖR VIGSELGUDSTJÄNSTEN</b>	<b>64</b>
<b>APPENDIX NR 2: FORSKNINGSBESKRIVNING</b>	<b>67</b>

## KAPITEL 1

### INLEDNING

Vi pratar med en mängd olika människor dagligen och det sker i alla möjliga miljöer och situationer. Många gånger tänker vi inte ens på att vi samtalar med andra och inte heller hur vi pratar eller hur vi gör för att förstå varandra. Det är först när problem eller missförstånd uppstår som vi blir mer uppmärksamma över den samtalsituation som vi befinner oss i. Samtal med andra kan ge oss nya kunskaper som på ett eller annat sätt kan förändra oss. När vi samtalar utbyter vi tankar, känslor och attityder; där vi speglar oss själva, får bekräftelse eller blir avvisade. Ett samtal kan få oss att känna trygghet, men kan även få oss att känna osäkerhet, förvirring och ilska. Genom att studera samtal kan vi säga något mer än det innehållsmässiga i samtalet. Vi kan skaffa oss en uppfattning om samtalets syfte och form, om vad och hur människor pratar och agerar i samtalet. Många har erfarenhet av samtal mellan exempelvis lärare och förälder. Vad vi inte vet är vad som händer i andras samtal och under institutionella samtal<sup>1</sup> i allmänhet. Samtalen äger rum inom stängda dörrar och det är sällan eller aldrig som de dokumenteras.<sup>3</sup>

Denna uppsats kommer att handla om det samtal som prästen har med brudparet, som en förberedelse för vigselakten, det så kallade vigselamtalet. I den kyrkliga vigseln hör det vanligtvis till att prästen har ett samtal med paret innan de gifter sig. Jag har studerat detta samtal genom att spela in tre autentiska samtal med tre olika präster och par. Jag kommer att lägga fokus både på samtalets innehåll och på prästrollen som kommer till uttryck i samtalet. Vigselamtalet är ett intressant samtal att studera, eftersom det är en samtalsituation mitt emellan det vardagliga och det institutionella samtalet. Vigselamtalet har ett oklart syfte med drag av praktisk förberedelse, rådgivning och allmänt ”lära känna varandra”. Detta gör att det är en intressant samtalsform att studera.

Sedan 95 år tillbaka kan ett par välja att gå till rådhuset och gifta sig borgerligt. Den juridiska delen är densamma i borgerlig och kyrklig vigsel. Skillnaden i en kyrklig vigsel är den religiösa inramningen i och med att paret får guds välsignelse över äktenskapet. Av alla vigslar i Sverige sker 60 procent i Svenska kyrkan.<sup>4</sup> Samtidigt hävdas att Sverige är ett av världens mest sekulariserade länder. Endast ca fyra procent går regelbundet i kyrkan vid andra tillfällen än, dop, bröllop och begravning och de flesta kallar sig över huvud taget inte kristna, eller också definierar

---

<sup>1</sup> Per Linell, 1990, *De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän, Forskning om utbildning 4.*

<sup>2</sup> Per Linell, (1990), *De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän, Forskning om utbildning 4.*

<sup>3</sup> Viveka Adelswärd, Ann-Carita Evaldsson, Eva Reimers, 1997, *Samtal mellan hem och skola*, Lund: Studentlitteratur, s. 37.

<sup>4</sup> <http://www.svenskakyrkan.se>, 2002-10-24.

de sig som ”kristen på sitt eget sätt”.<sup>5</sup> Detta gör att svenskarnas förhållande till religionen framstår som motsägelsefullt. Trots att människor säger sig känna liten eller ingen samhörighet med Svenska kyrkan eller kristen tro, väljer de att förutom att stå kvar som medlem, också att vigas i kyrkan.<sup>6</sup>

Enligt Eva Reimers<sup>7</sup> är begreppet sekularisering ett uttryck för förändringar i samhället som bland annat medför att religiösa värden förlorar sitt inflytande över samhället och individer, vilket i sin tur minskar människors kyrklighet.<sup>8</sup> Idag förvaltar Svenska kyrkan endast de funktionsområden som är primärt religiösa. Kyrkan har fråntagits eller frigjorts från de funktioner som ursprungligen inte är religiösa, exempelvis sjukvård och utbildning.<sup>9</sup> Mot denna bakgrund kan man fråga sig om prästen har en traditionell kyrklig prästroll eller om prästen har uppgifter som utgör en mer samhällsrelaterad roll? Har prästrollen genomgått en liknande förändring som kyrkan?<sup>10</sup> I vilket utsträckning är det möjligt att undersöka vilken syn samhället har på präster idag? Detta är inget som min studie kan svara på, däremot ska jag studera vilken roll som prästen visar upp i vigelsamtalet och jag tror mig även kunna säga något om vad prästrollen i samtalet kan ge för bild av kyrkan inför brudparet.

#### SYFTE

Syftet med min forskning är att beskriva innehållet i tre olika vigelsamtal, samt studera hur prästrollen konstrueras i dessa samtal. Mitt intresse är inte äktenskapet, utan det samtal som äger rum innan vigseln. Jag kommer att besvara mitt syfte med hjälp av följande frågeställningar: *Hur* samtalar prästen med paret, *vad* säger prästen och *när* pratar prästen om olika ämnen?

#### UPPSATSENS DISPOSITION

I bakgrunden presenteras en del av Svenska kyrkans verksamhet, äktenskapets historia och Bo Larssons tankar kring prästrollen. Bakgrunden avslutas med en mer ingående presentation av vigelsamtalet. I kapitel tre som behandlar den tidigare forskning inom området, tas ett flertal studier kring samtal upp där jag jämför dessa med den studie jag kommer att utföra. Den teoretiska inramningen, kapitel fyra, består främst av Ervin Goffmans tankar kring samspel mellan människor och Per Linells uppdelning av institutionella och vardagliga samtal. Till stor del har jag

---

<sup>5</sup> Eva Reimers, *Dopet som kult och kultur*, Borås: Verbum Förlag, s. 12.

<sup>6</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*, s. 12.

<sup>7</sup> Ibid.

<sup>8</sup> Ibid., s. 12.

<sup>9</sup> Bengt Åberg, Thorleif Pettersson, 1981, *Identitet och roll; Präst- församling-samhälle*, Öresundstryck AB: Malmö, s. 101.

<sup>10</sup> Åberg, Pettersson, *Identitet och roll*, s. 101.

valt att använda mig av Jonathan Potter och Margaret Whetrells diskursanalytiska metod i undersökningen, som presenteras i början av metodkapitlet nummer fem. Analysdelen är uppdelad i två delar, där den första behandlar vigelsamtalens mer innehållsmässiga del och den andra fokuserar på hur deltagarna och framför allt, hur prästen samtalar med paret. Därefter följer diskussion och till sist slutord.

## KAPITEL 2 BAKGRUND

### SVENSKA KYRKAN

På Svenska kyrkans hemsida finns mycket information om dess verksamhet. Där står bland annat detta om dop, vigsel och begravning:

”I Svenska kyrkan förenas gamla traditioner med de livsfrågor vi funderar över idag. Det är till kyrkan man vänder sig vid högtidliga tillfällen eller viktiga milstolpar i livet. Ungefär 75 procent av de barn som föds i Sverige döps i Svenska kyrkan. Genom dopet förs man automatisk in i kyrkan. Alla nyfödda barn vars förälder eller föräldrar tillhör Svenska kyrkan inbjuds till dop. Under konfirmationen ges möjlighet att tala och lära sig om kristen tro. Mer än hälften av landets tonåringar konfirmeras. I vigselgudstjänsten lovar mannen och kvinnan varandra att dela glädje och sorg i tillsammans i livet och de får ta emot Guds välsignelse. När någon närstående dör förs man återigen tillbaka till kyrkan och begravningsgudstjänsten blir ett tillfälle då man kan ta farväl och överlämna den avlidne till Gud.”<sup>11</sup>

### ÄKTENSKAPETS HISTORIK

Synen på äktenskap och samlevnad har genomgått stora förändringar genom historien. En av de största förändringarna i vårt århundrade var möjligheten till borgerligt äktenskap som infördes 1908.

1920 antogs en ny giftermålsbalk och det infördes ytterligare grunder för skilsmässa. Tidigare kunde endast misshandel, övergivning av hemmet eller om paret levat åtskilda en längre tid, upplösa äktenskapet. Nu kunde även djup och varaktig konflikt skilja paret åt. Enligt boken *Livsrelationer* framtvängades under 1900-talets början även förändringar i lagstiftningen, beroende på det ökande antalet samboende med barn, skilsmässor och nya familjebildningar. Under 1970-talet infördes en ny äktenskapsbalk som innebar att paret inte längre behövde någon särskild grund för att bli beviljad skilsmässa.<sup>12</sup>

Traditionellt sett är äktenskapet den etablerade formen för samlevnad mellan man, kvinna och barn. Före 1965 var samboende utan vigsel inte ett accepterat boende, men efter detta år ökade

---

<sup>11</sup> <http://www.svenskakyrkan.se>, 2002-10-24.

<sup>12</sup> Axel W Karlsson, 2000, Äktenskap och samlevnad – lagstiftning, trender och tendenser, *Livsrelationer: Tankar kring äktenskap och samlevnad i ett kristet perspektiv*, Stockholm; Verbum, s. 88.

samboendet kraftigt. Tio år senare blev samboendet en social institution i Sverige. Innebörden av samboende är att man vill hålla ihop men inte att binda sig juridiskt. 1987 kom en lag om samboendes gemensamma hem. Denna lag gäller även par av samma kön.

1965 var giftermålsfrekvensen maximal, men från 1966 och fram till mitten av 80-talet minskade antal giftermål markant. Det var inte förrän 1990 som nedgången ändrades till uppgång i antalet giftermål.<sup>15</sup>

År 2000 gifte sig 39895 par i Sverige, det är en ökning med 5890 par från året 1993.<sup>16</sup> Denna förändring i statistiken har troligtvis att göra med ändringen som skedde i pensionssystemet, det blev då viktigt för en del människor att vara gifta.<sup>17</sup>

## PRÄSTROLLEN

I Bo Larssons studie *Präst idag- och i morgon* redogörs för att det i flera stift i Sverige pågår ett arbete med att formulera kriterier för rekrytering och antagning av prästkandidater. Arbetet inkluderar att formulera de egenskaper som bör finnas hos de blivande prästerna.<sup>18</sup>

Enligt Larsson bör prästen vara säker och trygg i sin tro, och vara öppen för samverkan med andra. En bra präst ska ha social kompetens, förmågan att lyssna och samarbeta. Det är viktigt att han/hon har förmågan att samtala med människor och besitta förmågan att läsa av situationen. En präst ska kunna hantera konflikter och svårigheter och får inte vara självupptagen eller i behov av ständig självbekräftelse.<sup>20</sup> Han/hon ska kunna möta människor på ett jämställt sätt och både kunna fånga tillfället i flykten och kunna sitta kvar i en svår situation. En präst ska kunna tala om allt<sup>21</sup> och måste kunna hantera sin auktoritet utan att bli auktoritär och kunna samspela med andra som en ledare, utan att förtrycka. Ledarskapet handlar inte om att ”bestämma” utan och att ”coacha”. Prästen ska vara tydlig i sin identitet och kunna hantera konflikter på ett genomtänkt sätt.<sup>22</sup>

Efter att ha läst Larssons önskelista över vilka egenskaper en präst bör besitta, låter det enligt min mening som att prästen bör vara utbildad samtalspedagog. Larsson fokuserar på hur prästen ska agera i samverkan med andra människor, hur prästen hanterar sin auktoritet och sin roll som

---

<sup>13</sup> Axel W Karlsson, 2000, Äktenskap och samlevnad – lagstiftning, trender och tendenser, *Livsrelationer: Tankar kring äktenskap och samlevnad i ett kristet perspektiv*, Stockholm: Verbum.s. 88.

<sup>14</sup> Karlsson, *Livsrelationer*, s. 89.

<sup>15</sup> Karlsson, *Livsrelationer*, s. 89.

<sup>16</sup> SCB Befolkningsrörelsen; Befolkningsstatistik; Del 4 för 1991-2000.

<sup>17</sup> Karlsson, *Livsrelationer*, s. 89.

<sup>18</sup> Larsson, *Präst idag- och i morgon*, s. 74.

<sup>19</sup> Larsson, *Präst idag- och i morgon*, s. 75.

<sup>20</sup> *Ibid.*, s. 75.

<sup>21</sup> *Ibid.*, s. 76.

<sup>22</sup> *Ibid.*, s. 80.



ledare. Man kan alltså säga att det ställs det mycket höga krav på prästens yrkesroll och samtalsförmåga. Genom tiderna har prästen ofta fungerat som en person som människor kan prata med och anförtro sig till. Det jag frågar mig är om det finns präster som besitter alla dessa egenskaper som presenterats i Larssons studie?

Fastän alla dessa krav inte måste uppfyllas av den blivande prästen, utgör det en enorm press på prästernas yrkesroll. När vigselförelset med prästerna och paret studeras, kommer Larssons önskelista att användas som en mall över en ”perfekt” präst som jag kan förhålla mig till i analysen. Enligt min mening är det när prästen samtalar med andra som dennes egenskaper kommer till uttryck, i den roll som prästen visar upp inför deltagarna. Det är i samtal som prästrollen konstrueras och beroende på samtalets form och dess deltagare, kommer rollen att uppvisa en mängd olika egenskaper.

### *VIGSELSAMTALET*

Fakta om vigselförelset har varit svåråtkomlig, vilket stärker behovet att studera det. På Svenska kyrkans hemsida står att vigselförelset med prästen ofta handlar om det praktiska, hur man ska gå och stå, hur man gör med ringen, brudbuketten och hur gästerna ska sitta osv. Det står skrivet att prästen blir en del i något av det viktigaste och roligaste man gör i livet.<sup>23</sup> Carl-Johan Lindén, präst i Svenska kyrkan, ser vigselförelset som ett sätt att tänka efter före, så att tankar och känslor kommer med och inte dränks av nervositet eller rädsla att göra ”fel” i kyrkan. Eftersom prästen är ”specialist” på det man ska göra i kyrkan går prästen ofta noggrant igenom ordningen i vigselförelsen. Den främsta anledningen är för att lugna paret så att de helt kan vara närvarande i det som sker i kyrkan.<sup>24</sup> En viktig poäng med vigselförelset är också att hos paret skapa förtroende för prästen så att de kan känna sig trygga under vigselförelsen.<sup>25</sup> Vigselförelset är inte något som är obligatoriskt. Traditionen är gammal och Lindén påstår att det går tillbaka till den tiden då folkbokföringen låg hos kyrkan, eftersom man fick uppsöka pastoratsexpeditionen för att få tillstånd att gifta sig.<sup>26</sup>

Paret vet ofta väldigt lite om vad samtalet med prästen kommer att innehålla och vet därför inte vad de ska förvänta sig av samtalet och prästen. För paret blir därför samtalet framför allt ett tillfälle att få information kring det praktiska i vigselförelsen.<sup>27</sup> Har paren och prästen liknande motiv för samtalet eller är samtalets syfte åtskilt?

---

<sup>23</sup> <http://www.svenskakyrkan.se>, 2002-10-24.

<sup>24</sup> <http://www.brollopsguiden.se/vigsel/vigselförelset.shtml>, 2002-10-24.

<sup>25</sup> <http://www.svenskakyrkan.se>, 2002-10-24.

<sup>26</sup> <http://www.brollopsguiden.se/vigsel/vigselförelset.shtml>, 2002-10-24.

<sup>27</sup> Intervju med paret Henrik och Inger, 2002-12-23.

Mot den bakgrund att Sverige är ett sekulariserat land kan jag misstänka att prästens syfte med samtalet kan handla om att ”presentera” kyrkan och det blir då prästens egen person som blir redskapet, eftersom prästen i detta möte är en återspeglning av kyrkan.

Att tillägga är att prästens syfte med vigelsamtalet varierar mycket beroende på prästen själv. Det finns ingen mall över vad som ska tas upp på ett vigelsamtal, alla präster gör olika.

### KAPITEL 3

## TIDIGARE FORSKNING

### SAMTAL

Inom definitionen av vad ett samtal är finns en stor spännvidd.<sup>28</sup> Samtal kommer i denna uppsats att används som en överordnad term för alla typer av talad interaktion.<sup>29</sup> Samtal kan vara konversation, småprat, undervisning, ordergivning, förhandling, försäljning, klagomål, intervjuer, sammanträde och diskussion. Det omfattar argumentation, debatt, gräl, utfrågning, information och officiella ceremonier av olika slag. I många av dessa samtalsformer är det mer eller mindre bestämt i förväg vem som inleder samtalet, vad man talar om, i vilken ordning man ska ta upp olika ämnen och hur länge det pågår.

Samtal är en process som består av ett antal händelser eller faser. Det startar med hälsning och inledning. Därefter avhandlas en rad ämnen och sedan följer en avslutning samt sist ett avsked. I ett vanligt samtal är gränserna mellan dessa olika delar förhållandevis vaga. Ju mer formellt ett samtal blir, ju klarare och tydligare blir gränserna.<sup>31</sup>

Samtalets olika former och syften är många; lösa problem, ställa diagnos, åstadkomma utveckling och förmedla information.<sup>32</sup> Genom att studera samtal i olika sammanhang och interaktion mellan människor kan man få förståelse för samhällets liv och struktur.<sup>33</sup>

### VARDAGLIGA OCH INSTITUTIONELLA SAMTAL

Per Linell, forskare inom sociolingvistik, har intresserat sig för institutionella samtal och dess former i samhället. Enligt Linell finns det skillnader mellan vardagssamtal och institutionella samtal.<sup>35</sup> För att kunna förstå institutionella samtal måste vi först förstå vardagssamtalets form, innehåll och syfte.<sup>36</sup> Linell menar att vardagssamtal inte styrs av någon förutbestämd rolluppdelning mellan deltagarna, inte heller finns det någon begränsning när det gäller vems tur det är att tala. Det finns en frihet i samtalet genom att deltagarna kan behandla olika ämnen och har möjligheten att kunna växla mellan dessa.<sup>37</sup>

Innan jag går vidare och presenterar tidigare studier som gjorts på institutionella samtal, vill jag definiera vad begreppet institution innefattar. Linell anser att institution är mer eller mindre

---

<sup>28</sup> Björn Nilsson, 1993, *I ord och handling*, Lund: Studentlitteratur, s. 17.

<sup>29</sup> Linell, *De institutionaliserade samtalens.....*, s. 18.

<sup>30</sup> Nilsson, *I ord och handling*, s. 17.

<sup>31</sup> Nilsson, *I ord och handling*, s. 17.

<sup>32</sup> Adelswärd, Evaldsson, Reimers, *Samtal mellan hem och skola*, s. 11.

<sup>33</sup> Lennart Svensson, *Kommunikation i professioner, Forskning om utbildning 4*, 1990, s. 36.

<sup>34</sup> Linell, *De institutionaliserade samtalens.....*, s. 19.

<sup>35</sup> Linell, *De institutionaliserade samtalens.....*, s. 19.

<sup>36</sup> *Ibid.*, s. 20.

<sup>37</sup> *Ibid.*, s. 19.

slutna organisationer inom rättsväsende, hälso- och sjukvård och utbildning. Han menar att en institutions kännetecken är det att det finns fasta rutiner, handlingsmönster i lösandet av organisationens förutbestämda uppgifter.<sup>38</sup> Jag kommer att använda mig av Linells beskrivning av institution, eftersom jag anser att den passar till den typen av samtal jag studerar.

Linell begränsar den institutionella samtalstypen genom att studera möten mellan professionella och lekmän. Han ser då professionella som experter eller företrädare för myndigheter, exempelvis lärare, domare, läkare, socialtjänstemän, arbetsförmedlare och studievägledare. Lekmän är i detta sammanhang till exempel elever, vittnen, patienter, klienter, arbetssökande och kunder.<sup>40</sup> Linell knyter samman begreppet professionell med positionen, rollen i samtalet, inte kompetensnivån. I min studie om vigelsamtal kommer jag att dela upp deltagarna i samtalet som professionella och lekmän. Istället för Linells begrepp professionell kommer jag att använda ordet expert i fortsättningen.

Att studera samtal mellan experter och lekmän är relativt nytt. Under 1970- och 80- talet började många samtalsforskare i Sverige intressera sig för samtalets betydelse i olika sammanhang, framför allt samtal i arbetslivet.<sup>41</sup> Det var under denna tid som många företag och organisationer i Sverige införde utvecklingssamtal som en del i verksamheten. Svenska kyrkan började med dopsamtal och kvartsamtal blev en del av skolans verksamhet.<sup>42</sup> Man kan därför anta att det även var vid denna tidpunkt som kyrkan började med vigelsamtal, i den form som de nu förekommer i.

#### FORSKNING OM SAMTAL INOM SJUKVÅRDEN

I Sverige och internationellt finns en mängd studier där samtal av olika slag studerats. Samtalsforskning kan skilja sig åt på många sätt, beroende på samtalets syfte och forskarens intresse. En stor del av forskningen kring samtal mellan expert och lekman, är utförd inom sjukvården.

I institutionella samtal finns alltid ett beroendeförhållande mellan experten och lekmannen.<sup>45</sup> Även i läkare- och patientsamtal finns ett klart beroendeförhållande, då det är läkaren som ska

---

<sup>38</sup> Linell, De institutionaliserade samtalens....., s. 19.

<sup>39</sup> Roger Säljö, Språk och institution: Den institutionaliserade inläringens metaforer, *Forskning om utbildning* 4, 1990, s. 7.

<sup>40</sup> *Ibid.*, s. 20.

<sup>41</sup> Svensson, Kommunikation i professioner, s. 36.

<sup>42</sup> Adelswärd, Evaldsson, Reimers, *Samtal mellan hem och skola*, s. 11.

<sup>43</sup> Rigmor Berlin, Ingrid Ericson, 1980, *Kommunikation i vården; Patienternas behov av information i samband med operativa ingrepp*, (opublicerad), Samhällsvetenskapliga forskningsavdelningen Regionsjukhuset i Linköping.

<sup>44</sup> Jan-Otto Ottosson (red), 1999, *Patient-läkarrelationen läarkonst på vetenskaplig grund*, Stockholm: Natur och Kultur.

<sup>45</sup> Linell, De institutionaliserade samtalens....., s. 19.

bota patienten och göra den frisk. Många studier inom sjukvården fokuserar på just läkaren och patientens speciella relation till varandra<sup>46</sup>.

Margareta Bredmar gjorde 1999 en omfattande undersökning kring barnmorskors samtal med gravida kvinnor<sup>48</sup>. Denna studie, av det institutionella samtalet, fokuserar på *vad som sägs* på dessa möten och *hur det sägs*. Undersökningen innefattar ett flertal mödravårdscentraler i landet och det empiriska materialet består av intervjuer, inspelade samtal, dagboksanteckningar och deltagande observationer. I studien beskriver och analyserar Bredmar det kommunikativa spel som utspelas i mötet och samtalet mellan barnmorskan och de gravida kvinnorna. Hon studerar de förändringar som sker under samtalen och hur medicinska uppgifter blandas med psykologiska uppgifter. Bredmar kommer bland annat fram till att hon kan kategorisera något som känsligt i samtalet utifrån hur barnmorskan talar. Denna slutsats från Bredmar tänker jag ta användning av i min studie för att se om ett sådant samband kan finnas i prästens sätt att tala till paret under vigselfamtalet. I likhet till Bredmar kommer jag att lägga fokus på *hur* experten pratar med lekmännen.

#### FORSKNING OM SAMTAL INOM SKOLAN

En studie där institutionella samtal inom skolverksamheten undersöks, är Viveka Adelswärd, Ann-Carita Evaldsson och Eva Reimers studie kring utvecklingssamtal i skolan<sup>50</sup>. Genom att spela in och analysera 60 autentiska samtal mellan föräldrar, lärare och elever från mellanstadiet, studerar de hur utvecklingssamtalen genomförs i praktiken. Studien tar upp de olika problem och möjligheter som finns för deltagarna i mötena och tyngdpunkten i studien läggs på lärarens och dennes uppläggning och struktur av samtalet. Studien visar på lärarens valmöjlighet att kunna infinna sig i två roller i samtalet, antingen den professionella rollen eller den personliga privata rollen, och hur detta görs medvetet eller omedvetet av läraren och vilka konsekvenser dessa val kan få.<sup>51</sup> Min studie skiljer sig åt till utförande då jag valt att inte intervjua prästerna efter samtalet. Jag valde att göra så, eftersom jag ville få prästens beskrivning över ett vigselfamtalet och inte prästens kommentarer på det specifika samtalet.

---

<sup>46</sup> Se exempelvis Berlin och Ericson, *Kommunikation i vården* och Ottosson, *Patient - läkarrelationen*.

<sup>47</sup> Margareta Bredmar, 1999, *Att göra det ovanliga normalt; Kommunikativ varsamhet och medicinska uppgifter i barnmorskors samtal med gravida kvinnor*, Motala: Tema Kommunikation.

<sup>48</sup> Margareta Bredmar, 1999, *Att göra det ovanliga normalt; Kommunikativ varsamhet och medicinska uppgifter i barnmorskors samtal med gravida kvinnor*, Motala: Tema Kommunikation.

<sup>49</sup> Adelswärd, Evaldsson, Reimers, *Samtal mellan hem och skola*.

<sup>50</sup> Adelswärd, Evaldsson, Reimers, *Samtal mellan hem och skola*.

<sup>51</sup> *Ibid.*, s. 37.

## FORSKNING OM SAMTAL INOM SVENSKA KYRKAN

Den studien som ämnes och strukturmässigt ligger närmast min egen forskning är Eva Reimers studie kring dopsamtal<sup>54</sup> inom Svenska kyrkan. Undersökningsmaterialet består av inspelade dopsamtal, intervjuer, anteckningar från observationer från dop och videoupptagningar från dop. I likhet med Reimers som inte väljer att studera dopet i sig, utan människors handlingar inför och i samband med dopet, kommer inte jag studera äktenskapet. Hon undersöker vad prästen och föräldrarna pratar om och uttrycker när de samtalat om dopet. Studien behandlar både prästens och parets yttranden, men fokus läggs på prästen och dennes kommunikativa strategier i samband med dopsamtalet.

I likhet med denna studie kommer också jag att framför allt fokusera på prästens samtalsstrategi. Med strategi menar jag, i likhet med Reimers bruk av Brown & Levinsons strategibegrepp, att det inte behöver vara medvetna försök styra eller kontrollera konversationen. Men troligtvis kommer vissa återkommande mönster av språkanvändningen att kunna urskiljas i samtalen.<sup>55</sup> Stor skillnad mellan denna och min studie är att jag inte intresserar mig för vad prästen och brudparet säger om/gör med vigseln.

Jag har låtit mig inspireras av hennes studie en hel del när jag planerade upplägget för min forskning. Till skillnad från den studien består mitt empiriska material endast av inspelade vigelsamtal och intervjuer med prästen och paret. En annan skillnad är också att dopet är ett sakrament, vilket inte vigseln är.

Ser man till samtalssituationen i studien om dopsamtal och min studie om vigelsamtal, kan man se vissa skillnader. I vigelsamtal samtalar prästen till paret, det finns en direkt samtalskoppling och det är även paret som ska utföra handlingarna som det pratas om i samtalet. I dopsamtalet samtalar prästen med föräldrarna, i denna situation pratas även om en tredje part, nämligen barnet som är en central del i samtalet. Av den anledningen tror jag att de två olika samtalen kommer att skilja sig åt på många punkter.

I likhet med den tidigare nämnda studien om kvartsamtal presenterar även Reimers i denna studie två olika roller som experten kan försätta sig i, institutionsrepresentant eller personlig präst. På liknande sätt kommer jag att försöka att dela in prästens roll i olika kategorier utifrån samtalen. Något som skiljer min studie från de andra beskrivna studierna är att mitt empiriska material är betydligt mindre i omfång, två av anledningarna till det är att den har en kort forskningsperiod och en minimal budget.

---

<sup>53</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*.

<sup>54</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*.

<sup>55</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*, s. 107.

## FORSKNING OM VIGSELSAMTALET

Det finns ingen vetenskaplig studie om vigelsamtal i Sverige eller internationellt, vilket gör det till ett relevant forskningsämne. Som jag tidigare nämnt är vigelsamtalets syfte väldigt varierande och relativt oklart (finns inget nedskrivet syfte med detta samtal, som jag har hittat), vilket gör att nya fakta om samtalet kan uppkomma. Det finns studier som behandlar hur prästerna bör utföra sitt arbete,<sup>56</sup> men mycket lite forskat kring hur präster *egentligen* utför sitt arbete. Eftersom vigelsamtalet är ett relativt outforskat samtal, är det egentligen inte förrän man själva ska gifta sig som man får reda på vad ett vigelsamtal är och hur det går till.

---

<sup>56</sup> Se exempelvis Åberg, Pettersson, *Identitet och roll; Präst- församling- samhälle* och Larsson, *Präst idag- och i morgon; En studie kring erfarenheter, visioner och utbildningsbehov*.

## KAPITEL 4

### TEORI

I detta avsnitt kommer jag att presentera sociologen Ervin Goffmans tankar kring möten mellan människor. Läsare kommer återigen att möta Per Linell och uppdelningen av institutionella samtal och vardagssamtal.

#### LIVET SOM ROLLSPEL

I boken *Jaget och maskerna* beskriver Goffman de vanligaste metoderna som människor använder för att behålla självbilden inför andra. Han tar även upp omständigheter som kan inträffa när människor samtalar med andra och hur det påverkar samtalet.<sup>59</sup>

Goffman anser att samhället är organiserat så att varje individ har vissa sociala egenskaper och ett bestämt sätt som andra människor ska bedöma och handla efter.<sup>60</sup> Han intresserar sig för människors direkta samspel och lägger fokus på att studera vad som sker vid möten ansikte mot ansikte. När människor uppträder inför varandra försöker de alltid kontrollera situationen genom att agera på ett speciellt sätt.<sup>61</sup> Han jämför detta med ett drama som spelas upp på en teaterscen. Man brukar kalla hans synsätt dramaturgiskt.

I möten med andra människor sänds olika signaler ut. Genom att samla intryck från andra personer skapas en bild, av en person och den situation som människan befinner sig i. När människor har en klar bild över varandra, kan de i förväg veta vad de kan förvänta sig och även hur personen själv ska agera. Alla människor har, enligt Goffman, en strävan att försöka få en uppfattning om hur andra uppfattar den egna personen.<sup>62</sup> Beroende på hur pass medveten personen är om den bild som utstrålas, kan människan välja hur andra ska uppfatta den. Enligt Goffman ligger det i varje individs intresse att vilja kontrollera andras beteende, på samma sätt som personen i fråga vill kontrollera sin egen självbild.<sup>63</sup>

Människor kan välja att handla på ett visst sätt för att framkalla en speciell reaktion. En människa kan där igenom avsiktligt och medvetet uttrycka sig på ett speciellt sätt. Ofta gör människor inte det för att uppnå en viss reaktion, utan därför det finns en viss förväntan på personen som kräver detta beteende.<sup>64</sup>

---

<sup>59</sup> Ervin Goffman, 1998, *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik*, Kristianstad: Prisma, s. 22.

<sup>60</sup> Goffman, *Jaget och maskerna*, s. 21.

<sup>61</sup> *Ibid.*, s. 22.

<sup>62</sup> *Ibid.*, s. 11.

<sup>63</sup> *Ibid.*, s. 13.

<sup>64</sup> *Ibid.*, s. 15.



## VARDAGLIGA OCH INSTITUTIONELLA SAMTAL

Jag har tidigare nämnt vad ett vardagssamtal är och vad det har för syfte. Med hjälp av Linells kategorier kommer jag nedan att beskriva mer detaljerat vad ett institutionellt samtal är.

Enligt Linell kännetecknas ett institutionellt samtal av att det alltid finns ett förutbestämt syfte, en specifik aktivitet som äger rum. Det är alltså inte ett oförutsett möte. Samtalets syfte framställs ofta rutinmässigt och det finns klara roller mellan deltagarna som har skilda rättigheter och skyldigheter som är knutna till rollen. Expertens roll i samtalet är en del av dennes yrkesövning och samtalets namn eller benämning är socialt erkänt, exempelvis ”att gå till doktorn”.

Linell påstår dock att vardagssamtal ibland kan ha inslag av ingredienser från institutionellt samtal. Skillnaden mellan de olika samtalsformerna är att deltagarna pratar utifrån skilda förutsättningar och olika perspektiv. Det som skiljer ett vardagligt samtal från ett institutionellt samtal är sättet att tala om ämnena, snarare än ämnena i sig själva.<sup>66</sup>

### ETABLERING AV AUKTORITET

Enligt Linell finns vissa villkor i ett institutionellt samtal, experten i samtalet kan inte säga vad som helst till vem som helst, när och var som helst.

Expertens kan inte ta upp:

- Vilka ämnen som helst
- Inte tala om dem, under vilka språkliga benämningar som helst
- Inte fritt introducera ämnen, i vilken ordning som helst eller på vilket som helst stadium av ett samtal.<sup>67</sup>

Linell påpekar att individernas personlighet och kompetenser inverkar på samtalets utformning<sup>68</sup>, något även David Pendleton framhåller i boken *Konsultationen*<sup>69</sup>. Pendleton menar att samtalet styrs av sociala faktorer till exempel beteende och föreställningar, som medlemmarna av en grupp har gemensamt.<sup>70</sup> Exempelvis går läkaren in i en viss roll då den går med i läkarens sociala grupp där den får vissa beteende och föreställningar genom sin utbildning.<sup>71</sup>

Värderingar och normer är faktorer som också påverkar samtalet. Med värderingar syftar Pendleton på gemensamma föreställningar. Normer är mer ett konkret sätt att känna, tänka och

---

<sup>65</sup> Linell, De institutionaliserade samtalens....., s. 21.

<sup>66</sup> Linell, De institutionaliserade samtalens....., s. 21.

<sup>67</sup> Ibid., s. 18.

<sup>68</sup> Ibid., s. 32.

<sup>69</sup> David Pendleton, Theo Schofield, Peter Tate, Peter Havelock, 1994, *Konsultationen – kommunikation mellan läkare och patient*, Lund: Studentlitteratur.

<sup>70</sup> Ibid., s. 16.

<sup>71</sup> Ibid., s. 17.

handla och återspeglar en uppsättning av föreställningar.<sup>72</sup> Pendleton poängterar dock att normer och värderingar inte är gemensamma för alla. Deltagarna i ett samtal har ofta skilda sociala förhållanden och olika perspektiv på saker.<sup>73</sup>

Enligt Waitzin och Stoeckle (1972, 1976) menar Pendleton att det inte alltid är lekmannen som ger experten auktoritet, ibland ger experten sig själv tillåtelse att utöva auktoritet. Dominans i ett samtal kan utövas på flera sätt, man kan omge sig med maktens tillhörigheter – vita rockar, imponerande utrustning, stora skrivbord, en anställd som är underställd. En läkare kan även öka sin auktoritära ställning genom att låta bli att informera patienten om dennes tillstånd och om behandlingen. Detta förstärker läkarens auktoritet.<sup>74</sup>

Om man betraktar ett institutionellt samtal på avstånd menar Linell att skillnaderna i auktoritet och kompetens mellan parterna är ganska självklara.<sup>75</sup> Han anser att det är lätt att tro att expertens framträdande ställning skulle ge återspeglings i samtalets form, innehåll, dominansmönster och användning av expertspråk. Linell menar att sådana relationer finns, men han vill visa genom data från många olika samtalsformer, att sådana dominansskillnader inte nödvändigt blir tydliga eller viktiga. Inte heller att de språkliga redskapen används av experten på ett framträdande sätt. Experten genomdriver sitt perspektiv på ett mer hänsynsfullt sätt.<sup>76</sup>

Enligt samtalsforskaren Viveka Adelswärd kan ett samtal domineras genom att någon ges eller tar sig rätten att ställa frågor och föreslå ämnen.<sup>77</sup> Dominans i ett samtal kan även uppstå när den ena parten i samtalet uttrycker de mest tänkvärda eller de viktigaste ståndpunkterna. Samtalet domineras då på ett mer innehållsmässigt sätt. Personen behöver inte prata mest, inte styra samtalet genom frågor, utan sätter sin prägel på samtalet genom att tillföra viktiga aspekter.<sup>78</sup> Den dominante försöker ofta själv avbryta andra men låter inte sig själv avbrytas av andra.<sup>79</sup>

#### MIN ANVÄNDNING AV TEORIERN I ANALYSEN

Utifrån det nyligen presenterade teorikapitlet kan man alltså säga att jag väljer att se på samtal utifrån två aspekter. Den första, där vardagliga och institutionella samtal sätter ramen för samtalet och den andra, där auktoriteten i samtalet sätter ramen för samtalets gränser.

Eftersom Goffman har en mer allmän teori om vad som händer när människor möts och Linell, som mer ingående studerar samtal och de språkliga nyanser och aspekter som kan tänkas

---

<sup>72</sup> Pendleton, Schofield, Tate, Havelock, *Konsultationen*, s. 16.

<sup>73</sup> *Ibid.*, s. 17.

<sup>74</sup> *Ibid.*, s. 21.

<sup>75</sup> Linell, *De institutionaliserade samtalsens....* s. 32.

<sup>76</sup> *Ibid.*, s. 33.

<sup>77</sup> Viveka Adelswärd, 1996, *Prat, skratt, skvaller och gräl; och annat vi gör när vi samtalar*, Helsingborg: Brombergs, s. 61.

<sup>78</sup> *Ibid.*, s. 62.

<sup>79</sup> *Ibid.*, s. 63.

finnas i olika sammanhang, anser jag att de kompletterar varandra bra för min analys. Linell har hämtat mycket inspiration och tankar från Goffman, som han använder när han analyserar autentiska samtal.

Mitt syfte är inte att analysera samtalen utifrån Goffmans omfångsrika begreppsapparat. Jag kommer istället att fokusera på det tankesätt som Goffman har gentemot människors förhållande och uppfattningar om och till varandra i olika situationer. Jag kommer att studera hur prästen och paret agerar i samtalet utifrån Goffmans teorier kring samspelet mellan människor. Hur prästen och parets olika roller skapas i samspel med varandra i samtalet. Jag utgår från Goffmans inramning av samtal när jag undersöker vigelsamtalsform och innehåll. Jag kommer att använda Goffmans sätt att se på störningar i samtal och hur de kan påverka samtalet och deltagarnas roller.

Den grundliga presentationen av institutionella och vardagliga samtal syftar till den inplacering som jag kommer att göra av vigelsamtalen utifrån Linells uppdelning. Med hjälp av Linells teori kring samtal kommer jag att studera vigelsamtalsform och innehåll och den prästroll som kommer till uttryck i samtalet.

## KAPITEL 5

### METOD

Underlaget för studien består av autentiska samtal och intervjuer från tre präster och tre par. För varje vigelsamtal som spelats in har kompletterande intervju präst och par gjorts, som även de spelats in. Intervjuerna med prästerna är gjorda någon tid innan vigelsamtalet. Syftet med dessa var att fånga prästens tankar och funderingar kring upplägget och syftet med vigelsamtalet. Intervjuerna med paren är gjorda efter vigelsamtalet, eftersom syftet var att få parens syn på samtalen. De autentiska samtalen är mitt huvudmaterial, men studiens upplägg med intervjuer, möjliggör även att vigelsamtalet kan analyseras utifrån både prästen och parets perspektiv, så att en uppfattning om bådars syn på samtalet kan ges.

### ANALYSMETOD

Inspirationen till min metod har jag till stor del hämtat från Potter och Wetherell och boken *Discours and Social Psychology* där de förklarar sitt sätt att se på diskursanalys. De menar att när man studerar diskurs läggs fokus på samtalet i sig. I första hand är det inte deltagarnas åsikter som studeras, utan hur samtalet är uppbyggt och vad det handlar om. Vad samtalet gör och vad som konstrueras i samtalet.<sup>80</sup>

Potter och Wetherell menar att autentiska samtal lämpar sig för samtalsanalys. Det olika samtalsforskare betonar, är just värdet av att använda sig av ”naturligt förekommande” samtal, till skillnad från exempelvis rapporter om samtal som endast är baserade på intervjuer eller anteckningar av samtal. Autentiska samtal har en stor fördel eftersom det tillåter forskaren att få ett material med stor bredd och vidd. Det påpekas även att samtalsanalyser med material från många olika källor, inspelningar av samtal, i kombination med direkta intervjuer, möjliggör för forskaren att få en mer heltäckande bild av hur personen använder sitt språk i olika situationer, jämfört med om man endast använder en källa.<sup>81</sup> Till exempel kan en person berätta en händelse på ett sätt i en intervjusituation och på ett annat sätt i ett samtal med arbetskamraterna.

### UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE

För att hitta präster som skulle förrätta någon vigsel framöver, tog jag den första kontakten med församlingsexpeditionen för att genom den få reda på antal bokade vigslar. Jag avgränsade mig till Linköpings stift<sup>82</sup>. Jag valde att ta kontakt med de präster som hade inbokade vigslar under

---

<sup>80</sup> Jonathan Potter & Margaret Wetherell, 1997, *Discourse and Social Psychology*. Beyond Attitudes and Behavior, London: Sarge, s. 164.

<sup>81</sup> Ibid., s. 162.

<sup>82</sup> I detta stift ingår även församlingar i Norrköping, Finspång och Söderköping.

hösten 2002, för att eventuellt hinna göra kompletterande samtal och intervjuer under våren, vid bortfall. Kontaktprost Elizabeth Bengtsson i Norrköping hjälpte mig att skicka ut information om mitt projekt till alla kyrkoherdar i Norrköping. Kontakten med prästerna, som hade en eller flera inbokade vigslar, togs via telefon. Därefter skickades ett mail, där projektet och min forskning beskrevs mer detaljerat. Den första kontakten med de par som skulle vigas, togs av den bokade prästen via telefon. Det var prästen som berättade om mitt projekt och frågade om paret var intresserade av att ställa upp. Jag hade ingen inblandning i hur prästerna lade fram förfrågan. Efter ett positivt svar från prästen, bokades plats och tid för intervju med honom. Sedan kontaktade jag paret för att mer utförligt berätta om projektet och undersökningen. Då bestämdes också tid och plats för intervju.

Jag har ingen uppfattning om hur prästen lagt fram förslaget om ett deltagande i min studie, eftersom jag själv inte tog första kontakten med paren. Inget av paren kände prästen, vilket kan tänkas ha inverkat negativ, genom att paret kände en viss press och kanske inte kunnat avböja förfrågan. Detta har inte nämnts av paren vid intervjutillfället, alla deltagare i studien har varit mycket positivt inställda till min forskning.

Att genomföra en studie om vigelsamtal under vinterhalvåret var kort sagt svårt. Det var svårare att få par som skulle gifta sig under hösten, än vad jag trodde. Studien hade varit lättare att genomföra under sommarhalvåret, eftersom det är högsäsong för bröllop och därmed fler vigelsamtal.

Jag har valt att göra en översiktsbild i tabellform över samtalen och intervjuerna. Alla deltagarna i studien är anonymiserade.

<b>Samtalen nr 1</b>	<b>Plats för samtalen</b>	<b>Samtalstiden</b>
Intervju med präst, Anders	Sakristian	45 min
Vigelsamtal	Sakristian	40 min
Intervju med par, Bosse och Con	Sakristian	15 min

<b>Samtalen nr 2</b>	<b>Plats för samtalen</b>	<b>Samtalstiden</b>
Intervju med präst, Daniel	Församlingshemmet	20 min
Vigelsamtal	Sakristian	30 min
Intervju med par, Erik och Frida	Hemma hos paret	13 min

Samtalen nr 3	Plats för samtalen	Samtalstiden
Intervju med präst, Gunnar	Prästens arbetsrum	15 min
Vigselsamtal	I kyrkan	25 min
Intervju med par, Henrik och Inger	I kyrkan	15 min

## PILOTSTUDIE

För att få en föreställning om vad ett vigselsamtal kan innehålla hade jag innan studiens början lyssnat till fyra stycken redan inspelade vigselsamtal. Dessa samtal spelades in av Eva Reimers 1992, men har inte tidigare använts i forskningssyfte. Samtalen hjälpte mig i valet av frågor i intervjun med prästerna och paren. Jag valde att inte använda dessa samtal i min analys, eftersom syftet med min studie är att se hur dagens vigselsamtal går till. Jag hade heller för avsikt att göra en jämförelse med dagens och dessa tio år gamla vigselsamtal. Min uppläggningsplan på studien med kompletterande intervjuer hade inte varit genomförbar, vid användandet av de äldre vigselsamtalen, vilket jag anser kan vara till hjälp vid analysarbetet.

## INTERVJUER

I en intervjusituation kan intervjuaren aktivt ingripa och därmed påverka samtalets riktning och ämnena i samtalet. Intervjuaren har möjlighet att fråga samma frågor och ta upp liknande ämne till alla deltagare i studien, vilket ger möjlighet att jämföra svaren.<sup>83</sup> Detta underlättar även i kodningen av materialet och när olika kategorier ska fogas samman till analysen.

Alla intervjuer är gjorda av mig och är därför styrda beroende på de frågor jag tar upp i intervjun. Jag har försökt att föra ett samtal med deltagarna för att komma ifrån fråga- svars-mönstret i intervjuerna.

Syftet med intervjuerna är att bidra med information till analysen av samtalen, att få en uppfattning om prästens syn på vigselsamtal och parets syn på det inspelade vigselsamtalet. Jag använder endast de delar av intervjuerna som är av betydelse för mina slutsatser och för att kommentera mitt resultat.

Mitt val att intervjua paret direkt efter vigselsamtalet kan ses både som positivt och negativt. Positivt i den bemärkelsen att jag fick bådars naturliga reaktion på samtalet, eftersom de inte fick tid att prata med varandra innan intervjun med mig. Det var negativt i den bemärkelsen att paret inte fick tid att reflektera och tänka igenom hur samtalet gått. Hade jag valt att lyssna på vigselsamtalet innan intervjun med paret hade jag kunnat ställa frågor som direkt hade anknytning till samtalet.

---

<sup>83</sup> Potter & Wetherell, *Discourse and Social Psychology*, s. 163.

## URVAL

I studien ingår tre vigelsamtal och sex intervjuer. Min ambition var att använda fyra vigelsamtal, men under researchperioden visade det sig att det var väldigt svårt att hitta inplanerade vigslar under vinterhalvåret. Jag tror inte att detta kommer att påverka min analys negativt. Det kan istället vändas till något positivt, eftersom prästerna inte har lika många vigslar under vinterhalvåret och därför har mer tid att engagera sig i vigelsamtalen och även för mina intervjuer.

Enligt Potter och Wetherell kan finnas en risk att få för mycket material, eftersom transkriberingen av omfångsrika samtal är mycket tidkrävande och eftersom kodningen medför att materialet måste läsas en mängd gånger för att mönster i samtalet ska förstås och bli tydliga. Att jobba med för mycket material kan försvåra arbetet med att urskilja de språkliga detaljerna i mängden fakta. Små urval eller få intervjuer är ofta mer användbara för undersökningen och fler intervjuer kan ibland bara ge merarbete för undersökningen utan att ge något åt analysen. Undersökningens framgång har därför inget att göra med urvalets storlek.<sup>84</sup> Mitt syfte med studien är inte att göra generaliseringar av hur präster i allmänhet utför sina vigelsamtal, utan istället mer ingående studera hur dessa tre präster gör i det specifika samtalet.

## TRANSKRIPTION

En bra transkription är nödvändigt för att en bra analys ska kunna utföras. Idén är inte att bara sätta ned ord på papper, transkriptionen ska visa vad som exakt sagts i samtalen.<sup>85</sup> Jag valde att ta hänsyn till pauser då jag vid genomlysningen av ett samtal förstod att det kunde ha stor betydelse i vigelsamtalet.

Som jag tidigare nämnt, är transkriberingar av autentiska samtal väldigt tidskrävande. Av den orsaken, och att det enbart är samtalen som jag analyserar i detalj, är bara vigelsamtalen transkriberade. De sex intervjuerna är sammanställda och nedskrivna.

Transkriberingsmetoden som jag använt är hämtad från Eva Reimers studie om dopsamtal. Transkriptionen är ordagrann, men anpassad så att den är läsbar.<sup>86</sup> Jag har valt att skriva om den transkriberade texten som används i analysen till ett mer vanligt skriftspråk, så att den blir mer lättläst. Nedan följer en förklaring över den transkriberingsmetod som jag använder.

Understruket

deltagarna talar samtidigt

, (komma)

fortsättnings- eller uppräkningsintonation

---

<sup>84</sup> Potter & Wetherell, *Discourse and Social Psychology*, s. 161.

<sup>85</sup> *Ibid.*, s. 165.

.	(punkt)	avslutnings intonation,
?		frågeaccent
VERSALER		kraftig röstvolym
=		omedelbart anslutet till föregående yttrande
		utan paus
(.)		kort paus
(3s)		längre paus
xxx		ohörbart tal
<skratt>		icke verbala aspekter
-----		överhoppade turer mellan deltagarnas uttalanden
” ”		uttalat med markerat annorlunda röst, som citat
<b>fetstil</b>		anger det som yttrandet vill exemplifiera <sup>87</sup>

## KODNING

Kodning är i många fall tydligt avskilt från analysen, eftersom syftet med kodning snarare har ett praktiskt än ett analytiskt mål i den bemärkelsen att kodningen gör materialet mer lättöverskådligt. Men kodning kan även ses som första steget i analysen. Kategorierna som ska användas i kodningen är fastbundna till forskningsfrågan. Ibland är det tydligt vad man letar efter i materialet och ibland ger det sig med tiden när man studerar materialet. Men i båda fallen måste forskaren ständigt hålla analysens mål i tankarna.<sup>88</sup>

## ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Alla deltagare i studien har fått information om projektet i sin helhet och mer detaljerat om studiens genomförande och övergripande syfte, både muntligt och skriftligt, efter önskan från deltagarna.<sup>89</sup> Jag har inte närmare beskrivit studiens syfte, exempelvis har inte mitt intresse för prästens dominerande ställning i samtalet nämnts, eftersom jag anser att det då kunde påverka deltagarnas uttalande i samtalet och i intervjun.

Deltagandet i studien är frivilligt, vilket de tillfrågade informerats om av mig och av prästen. Om deltagarna varit tveksamma till ett deltagande i studien, har ingen övertalning skett. Skulle någon i studien vilja avbryta sitt deltagande skulle allt inspelat material och alla dokument ha förstörts.

<sup>86</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*, s. 44.

<sup>87</sup> *Ibid.*, s. 44.

<sup>88</sup> Potter & Wetherell, *Discourse and Social Psychology*, s. 167.

<sup>89</sup> Projektbeskrivning, se Appendix nr 2.



Samtliga personer som deltagit i studien är informerade om att de spelats in på band. De är även informerade om hur materialet ska användas. Skulle de bestämda förutsättningarna ändras kommer alla berörda att kontaktas.

Variationen på innehållet i vigelsamtalen varierar stort beroende på prästen. Vissa vigelsamtal samtal är inte alls personliga medan andra, som jag förstått, kan bli av väldigt personlig karaktär. Av den anledningen har jag valt att använda fingerade namn. Inte heller stad eller kyrkans namn nämns i transkriberingarna eller i analysen. För att ytterligare försvåra identifikationen av paret och prästen för utomstående, skrivs inget datum för vigelsamtalet eller vigseln, endast att de ägde rum under hösten 2002.

## KAPITEL 6

### ANALYS

Enligt Potter och Wetherell finns ingen bestämd analytisk metod. De menar att analysprocessen är svår att förklara då den hänger samman med att man gång på gång läser om materialet. De använder sig av ett teoretiskt ramverk som fokuserar uppmärksamheten på uppbyggnaden och den funktionella delen av samtalet. Analysen består i att forma hypotetiska teorier om dessa funktioner och effekter och söka i bevisen i materialet. Det är först när forskaren ingående studerat det transkriberade materialet som forskaren tillsammans med sina färdigheter kan identifiera signifikanta mönster och variationer i sitt material.<sup>90</sup>

#### ANALYSENS GENOMFÖRANDE OCH UPPLÄGG

Min analys av vigelsamtalen är deduktiv i den mening att de olika stegen i kodningen och genomläsningen av materialet har genererat mina kategorier i analysen. I analysarbetet började jag med att söka efter en struktur i samtalen genom att ställa olika frågor till materialet. Några exempel på dessa är; Hur kan samtalet beskrivas? Vad händer i samtalet, dess ämnen och faser? Hur samtalar prästen med paret när det talas om olika ämnen? Efter att ha gjort detta har jag delat in analysmaterialet under bestämda ämnen. Analysen som följer är uppdelad i två skilda avdelningar, analysdel nr ett och två, där den första är en mindre ingående analys av samtalen, som innehåller stegen.

1. Presentation av vigelsamtalet.
2. Samtalets inramning och dess olika ämnen.

I första analysdelen studerar jag vigelsamtalets samtalsform som ett vardagligt eller institutionellt samtal och jämför samtalen med varandra. Jag studerar även prästrollen som kommer till uttryck i samtalet. Den andra delen av analysen går in djupare och mer detaljerat i samtalen, där jag bland annat ser på störningar, frågor, skratt och pauser i samtalen. Här studeras vilken roll prästen och även paren uttrycker i samtalen.

---

<sup>90</sup> Potter & Wetherell, *Discourse and Social Psychology*, s. 168.

## KAPITEL 7

### ANALYSDEL NR 1

#### PRESENTATIONEN AV VIGSELSAMTALEN

Materialet består av tre vigelsamtal, där varje samtal utförs av tre olika präster, Anders, Daniel och Gunnar. Ingen av prästerna känner eller har träffat paret innan samtalet. De har endast talats vid per telefon. Nedan följer en redogörelse för samtalen.

#### ANDERS SAMTAL

Anders bjuder in paret, Bosse och Con till vigelsamtal i kyrkans sakristia. Anders är 49 år och skild men omgift. Han har varit prästvigd i 20 år. Vigelsamtalet tar 45 minuter och efter samtalet övar Anders med paret i kyrkan, hur de ska gå och stå och så vidare. Bosse är 36 år och Con är 30 år och ursprungligen från Thailand. Paret har valt att om något år åka till Thailand och gifta sig ur symbolisk synpunkt så att hennes familj kan få delta.

Prästen Anders verkar inte ha någon genomtänkt strategi för hur han lägger upp samtalet, han är lite osäker på samtalets ordning och tappar bort sig i samtalet vid flera tillfällen. Det är Anders som styr samtalet genom att introducera och byta samtalsämne. Han samtalar med paret på ett lättsamt sätt och ställer få frågor. Samtalssituationen i Anders samtal är lite speciell eftersom Con varken pratar eller förstår svenska så bra. Det medför att hon nästan inte är aktiv i någon del av samtalet. Anders är den som talar mest. Det finns en stor skillnad i antalet uttalanden mellan Bosse och Con. Bosse talar betydligt mer och ofta än Con. Han svarar även när hon får en fråga från Anders. Detta kan bero på att hon inte kan språket så bra, men också för att Bosse hinner före och svarar i hennes ställe.

#### DANIELS SAMTAL

Daniel väljer också att samtala med brudparet i kyrkans sakristia. Han är 56 år och gift och har varit prästvigd i 25 år. Vigelsamtalet varar i 30 minuter och efter det övar paret och Daniel på det praktiska i kyrkan. Brudgummen, Erik är 29 år och bruden, Frida är 27 år och höggravid.

Daniel har en tydlig strategi för hur han håller vigelsamtal, han har en invand rutin. Han berättar för mig i intervjun att han i förväg bestämmer i vilken ordning han tar upp de olika ämnena i samtalet. Han presenterar också sitt upplägg av samtalet för paret. Daniel styr samtalet genom sin tydliga struktur. Daniel har ett visst övertag när det gäller att introducera ämnen i samtalet, men Frida är också ganska aktiv och introducerar nya samtalsämnen vid olika tillfällen i samtalet genom att kommentera Daniels uttalanden. Till stor del är det Daniel som byter ämne. Han dominerar samtalet och är den som pratar mest. Daniel lägger stort intresse i paret genom att ställa många frågor till dem.

## GUNNARS SAMTAL

Av praktiska skäl väljer Gunnar att hålla vigselfamtalet med Henrik och Inger inne i kyrkan, så att de efter samtalet kan träna i kyrkan. Han är 55 år och gift och har varit prästvigd i 29 år.

Vigselfamtalet varar i 25 minuter och efter det går de igenom hur och vart paret ska stå under vigselfn. Henrik är 28 år och Inger är 35 år.

Gunnar har en genomtänkt strategi för hur han lägger upp samtalet som han konsekvent följer. Han är noga med att prata om ämnena i rätt ordning. Eftersom Gunnar är väldigt säker på vigselfordningen i samtalet dominerar han tydligt den delen, där Henrik och Inger nästan inte säger något alls. Introduktionen av ämnen görs av Gunnar genom hela samtalet och konsekvent är det Gunnar som byter ämne. Gunnar framträder tydligt som den i samtalet som pratar mest. Han går även in på små detaljer som han anser viktiga under vigselfn.

## INRAMNINGEN

Enligt Goffman omges varje samtal av bestämda gränser. Dessa gränser utgör en ram inom vilken människor agerar. Inramningen inkluderar även samtalets ämnen och människors olika positioner och uppfattningar av andra som finns inom denna ram.<sup>91</sup> En inramning är platsbunden, vilket betyder att människorna måste befinna sig på platsen för att samtala inom den specifika ramen.<sup>92</sup>

Prästen kan välja att antingen bjuda in paret till kyrkan för vigselfamtal eller att ha samtalet hemma hos paret eller hos sig själv. Alla tre präster valde att utföra samtalet i, eller i anslutning till kyrkan. Genom detta val ges samtalet en formell inramning, eftersom det äger rum inom kyrkans väggar. Det gör även prästrollen mer tydlig, eftersom prästen befinner sig i den lokal där han/hennes yrkesutövande vanligtvis äger rum. De tre prästerna berättar i intervjuerna med mig att det är av praktiska skäl, möjligheten att öva, som samtalet utförs i kyrkan och att detta är viktigare för paret och prästen, än själva samtalssituationen. I intervjuerna visar prästerna på en gemensam uppfattning om att samtalets karaktär skulle vara annorlunda hemma hos paret. Samtalet hade då ägt rum där paret känner sig tryggt och samtalet hade troligtvis ägt rum över en kopp kaffe.

Genom att studera vigselfamtalet i sin helhet och även samtalets olika delar mer ingående, kan man säga något om hur prästrollen kommer till uttryck i samtalen. Prästernas val att lägga fokus på olika ämnen i samtalet bestämmer samtalets karaktär och vigselfamtalets inramning tydliggörs.

---

<sup>91</sup> Goffman, *Jaget och maskerna*, s. 207.

<sup>92</sup> *Ibid.*, s. 29.

Enligt Linell finns en speciell struktur i institutionella samtal som tar sig uttryck i ett antal faser. Faserna kan urskiljas genom att de har olika syften, ämnen och innehåll.<sup>93</sup> Jag väljer att studera samtalet utifrån ämnen som jag hittat. Till stor del har jag använt mig av Linells struktur över samtalets olika steg, som finns att hämta i *De institutionaliserade samtalens elementära former*.<sup>94</sup> Med hjälp av Linells kriterier på vad som kännetecknas av vardagliga och institutionella samtal ska jag försöka avgöra vilken samtalsform vigselnsamtalen är, beroende på dess innehåll. Nedan följer en beskrivning av de tre vigselnsamtalen utifrån samtalens ämnen.

#### ANDERS SAMTAL

Anders inleder samtalet med småprat, där han frågar var paret bor någonstans och om de fått vigselordningen skickat till sig. Anders frågar sedan paret vad de båda jobbar med och efter ett relativt uttömmande svar från Bosse börjar Anders berätta lite om äktenskapets följder.

#### Exempel nr 1

*Anders: alltså en far lämnar sin far och sin mor (3s) det innebär ju (.) tanken är ju att man bildar en ny familj ny gemenskap alltså (Bosse; precis precis). Det är inte tänkt så att det finns olika individer, utan släkter och familjer bara (Bosse; uhum), ur två andra släkter bygger ni en ny familj (.) en ny enhet (Bosse; jajemen).*

Exemplet visar att Anders väljer att framföra tankar kring äktenskapets innebörd, vilket även visas i exempel nr 2 nedan. Anders rundar av det inledande småpratet genom att fråga om antalet gäster på vigseln. Vidare följer en relativt detaljerad genomgång av vigselordningen, där de olika momenten som ingår i vigseln tas upp av Anders. Han pratar utifrån ordningen och gör utvecklingar då och då, antingen genom ett förtydligande till ett uttalande eller att han mer ingående redogör för en bestämd del i vigseln.

#### Exempel nr 2

*Anders: **det står** den här första (3s) förbönen att man ska ha respekt för varandras egenart. Och det (Bosse, jaha) är ju samma sak inför varandra (Bosse, ja precis)*

*Anders: .... kärlek mellan varandra att respekterar varandra (Bosse, det är jätteviktigt jätteviktigt) ja (4s)*

*Anders: det är ofta där (.) det börjar gå dåligt när man inte respekterar varandra utan trampar över varandra (Bosse, ja precis).*

---

<sup>93</sup> Linell, *De institutionaliserade samtalens.....*, s. 22.

Exemplet visar återigen att Anders moraliserar kring äktenskapet, vilket tyder på att Anders använder sin prästroll för att vägleda paret mot de värderingar som uttrycks i samtalet. Anders är inte strukturerad i sitt sätt att gå igenom de olika momenten i vigseln. Vid några tillfällen tappar han bort sig och blir tvungen att ta om vissa moment. Anders läser relativt mycket av den text som ska läsas under vigseln. Han läser då ganska långa stycken. Anders visar tydligt att han tycker att höjdpunkten i vigseln är när paret växlar ring/ringar som visas i exemplet nedan.

### Exempel nr 3

*Anders: men ta det lugnt med ringen för det kan vara jätte (.) knepigt att få över ringen över knölen (Bosse; ja precis) (.) Ta det bara lugnt och låt det få ta sin tid.*

*Bosse: ubum.*

*Anders: det gör inget om det är tyst en stund. (Bosse, nähe) En del kan drabbas av panik liksom att nu är det tyst nu händer inget (.) han knäcker hennes fingrar (Bosse, jaha <skratt>).*

*Anders: men det är viktigt det där med ringen (Bosse, jaha precis) (.) att du trär ringen på henne finger. Det är ju ett jättestort moment (Bosse, jajemen det är ju faktiskt det) ja (Bosse, så det är jätte viktigt) det måste få ta sin tid (Bosse, ja precis) Det finns ingen anledning till att jäkta (Bosse, nähe).*

Detta visar på att Anders vill lugna paret inför detta moment. När Anders diskuterar löftena med paret stannar han till i samtalet så att Con får träna eftersom hon inte talar flytande svenska. Tidigare i samtalet bestämts att paret ska prata med kantorn om psalmerna, trots detta lägger Anders ner ganska mycket tid i slutet av samtalet på att sjunga olika psalmer. Han ger paret chans att välja psalmerna, men då inget svar ges av paret blir det Anders som fattar beslut. Samtalet avslutas med att Anders frågar paret vad solosången handlar om. Han inbjuder till sist paret till övning i kyrkan.

### DANIELS SAMTAL

Daniel inleder samtalet med praktiska frågor. Han börjar med att stava och försöka uttala Eriks och Fridas namn. Därefter följer småprat om vigselpappret och datum och tid stäms av. Daniel rundar av genom att sammanställa hur samtalet kommer att gå till och vad som ska tas upp och i vilken ordning, han förvarnar även om att han ska fråga varför Erik friade till Frida. Därefter går Daniel igenom de olika momenten i vigselakten. Nästan omedelbart uppstår en viss osämja mellan Daniel och Frida. Hon berättar för honom att hon har funderat på att gå fram i kyrkan med sin pappa. Efter detta gör Daniel en lång utveckling kring ämnet. Jag återkommer till denna

---

<sup>94</sup> Linell, De institutionaliserade samtals....., s. 22.

situation och tar upp i den andra analysdelen när störningar behandlas i analysen. Efter denna utveckling återgår Daniel till vigselordningen och han går igenom vigseln noggrant steg för steg. Daniel uttrycker också att ringväxlingen är ett viktigt moment under vigseln.

#### Exempel nr 4

*Daniel: och så lämnar jag åter ringen till dig, Erik (2s) och så tar du emot den och sen så vänder du ni er mot varann och så tar du tag i ringen och bjuder dig att ta tag i ringen. Men du håller den hela tiden så att det är en som är ansvarig för ringen så att den inte klingar på golvet.*

Exemplet visar att Daniel verkar oroa sig för att ringen ska falla till golvet. Daniel läser ganska långa sekvenser ur vigselordningens texter. Daniel uttrycker sin åsikt om att det är viktigt att någon av parets släkt, vänner eller familj läser ett eller flera bibelord under vigseln. Första antydningen till att Daniel vill att någon ska läsa bibeltexterna kan tydas i exemplet nedan.

#### Exempel nr 5

*Daniel: och sedan finns här ett tredje bibelord som kallas för kärlekens höga visa (2s) och det brukar ofta var väldigt fint om någon syster eller bror eller en nära vän båda läser; "kärleken är tålmodig och god kärleken är....." (2s) Kan vi också fundera lite längre fram här vad det vem som skulle kunna tänkas skulle vilja hjälpa till ni skulle vilja fråga hjälpa till med den texten.*

Daniel ställer här en indirekt fråga till paret om det finns någon bland deras släktingar som vill läsa ett bibelord för dem. I exemplet nedan visas tre direkta frågor från Daniel om det finns någon som kan läsa någon bibeltext.

#### Exempel nr 6

- 1. Daniel: e det någon nån som har kommit till era tankar när jag sa att jag gärna ser att någon av föräldrar läsa denna Jesusordstexten (.) Hur har du det med dina föräldrar Frida?*
- 2. Daniel: kommer är det någon av dem som du skulle gärna vilja lyssna på när de säger det här?*
- 3. Daniel: er det någon av **dem** som kommer vara med här som det skulle kunna kännas (2s) lite bättre för det är också en variant som jag tycker är väldigt fin*

Exemplet visar att Daniel tycker att det är en viktig del i vigseln att engagera deras gäster. I och med att Daniel ställer flera frågor om bibelorden kan vara därför att han inte får något svar från varken Erik eller Frida, vilket kan tydas i exemplet nedan.

#### Exempel nr 7

*Daniel: men vi behöver inte bestämma det nu. Men men ni ni hör hur jag tänker och att ni då pratar med varann om det här så att ni känner att det här känns rätt för er. Sen är nästa steg att ta kontakt med dem och då kan ni säga att detta är en ordning som man ofta gör och jag uppmuntrar jag den verkligen. Då delar ni med er av detta fina som en vigsel är till också era anhöriga så att de blir mer inkluderade i det, indragna i det och det brukar de ofta uppleva som en stor ära <skratt>.*

När Daniel säger till paret att beslutet inte måste tas nu blir det tydligt att paret inte lämnat något avgörande till Daniel och han upprepningar av samma fråga är resultatet av det.

#### Exempel nr 8

*Daniel: och sedan är det de som jag sa om ni har en kompis god vän till er båda som ni tror skulle vilja ge er dessa orden eller syskon (.) ni har några stycken sådana?*

#### Exempel nr 9

*Daniel: om man fick någon från din familj att ta den först och din familj den andra nästa text då växlar man också mellan familjerna och det är också en fin symbol i det. Det är ju de familjerna som förenas med er (2s) det är också (.) **ni tänker på det uhum***

Exempel nr 8 och 9 visar på hur Daniel försöker att anpassa sina uttalanden genom att ge förslag på olika människor i paret's närhet. Detta är troligtvis ett sätt för Daniel att få paret's uppmärksamhet för ett eventuellt beslut från paret. Utöver ordningen handlar samtalet om Eriks dotter och deras första gemensamma barn som är planerad att födas någon månad efter vigseln. När Daniel har gått igenom vigselordningen rundar han av denna del i samtalet och frågar om paret's föräldrar är i livet. Daniel går vidare med att ställa flera personliga frågorna till Erik och Frida, exempelvis varför de vill gifta sig med varandra. Han avslutar samtalet genom att fråga paret om de tror att deras äktenskap kommer att hålla. (hur han gör detta kan läsas i exempel nr 33) Även Daniel inbjuder paret för övning i kyrkan efter avslutat samtal.

#### GUNNARS SAMTAL

Gunnar inleder samtalet med småprat om bostad och deras namn. Han berättar sedan om sin egen bakgrund som präst.



#### Exempel nr 10

*Gunnar: .....men det här med vigslar. Det kan jag för jag har nog haft några tusen*

*Gunnar: jag har jobbat nästan tjugo år utomlands (Inger, um) bland annat på Kanarieöarna där jag hade (3s) ja kanske en tvåtusent vigslar, så vigselritualen den kan jag.*

Gunnar uttrycker sin stora erfarenhet av vigslar, troligtvis för att lugna paret. Han fortsätter samtalet genom att ställa två personliga frågor till paret, se exempel nr 22, 23 och 24. Gunnar summerar sedan vad samtalet ska komma att handla om. Vid två tillfällen under vigselgenomgången kommenterar Gunnar äktenskapets innebörd i de olika momenten under samtalets gång.

#### Exempel nr 11

*Gunnar: sen efter det tar ni ringen och flickan tar flickorna tar brudbuketten och du Henrik stå på andra sidan när ni står där framme du står på Inger vänstra sida när ni går in och högra sidan när ni går ut. Den högra sidan är den goda sidan enligt gud och den vänstra sidan är inte så god ur gammal tradition så att du går in på vänster och ut på höger, det är mycket symbolik i det.*

#### Exempel nr 12

*Gunnar: det är ju så här med de här löftena då va på mittuppslagen att dela glädje och sorg med det är ju viktigt, det är ju upp och ner gång de vet ju alla så är ju livet och vara dig trogen tills döden skiljer oss åt eller livets slut, så det är ju viktiga löften som ni ger varandra där .....*

I de två exemplen ovan uppvisar Gunnar sina reflexioner om innebörden i momenten i vigseln. När Gunnar går igenom vigselordningen, sker detta mycket sammanhängande, utan längre utvecklingar från vigselordningen. Gunnar är noga med att följa ordningen och han pratar i längre stycken utan att paret kommenterar eller säger något.

#### Exempel nr 13

*Gunnar: Då vänder vänder ni er e ni snurrar bara runt så här, för du får du henne på din högra sida så kan ni stå kvar ett tag om någon vill fota och så kan jag visa när ni ska börja gå neråt igen. (4s) Ungefär så går det till. Ja de som vill fotografera under vigseln de får göra det om del vill, det får ju ni bestämma. För mig spelar det ingen roll, det brukar ske ganska diskret i Sverige (3s). Uhum, sen är det ju en del praktiska saker ju det är brudbukett, det är ring och ni ska falla på knä och ni ska resa er upp. Men tänk inte en sekund på det, för det sköter jag om det visar jag er*

*precis hela tiden, utan lyssna på vad jag säger det är det viktigaste (Inger, ubum) så ska ni se att det här går alldeles utmärkt (Inger, ubum) sen står det som avslutning här ser ni att **bruden står då på högra sidan** och om tärnorna följer efter då?*

Exemplet visar hur Gunnar pratar till paret utan att inkludera dem i samtalet och hur Gunnar rundar av vigselförelset genom att återigen kort summera de viktigaste momenten i vigselförelset. Han avslutar med att lugna paret och berättar om sin stora erfarenhet av vigselförelset och tränar därefter tillsammans i kyrkan.

## KAPITEL 8

### RESULTAT NR 1

#### SKILLNADER OCH LIKHETER MELLAN DE TRE VIGSELSAMTALEN

Presentationen ovan av vigelsamtalen visar att de uppfyller många av de kännetecknen för ett institutionellt samtal. I samtliga fall är det prästen som håller i samtalet, eftersom det är han som kallat till mötet. Vigelsamtalen är mer eller mindre ämnesmässigt slutna, vilket som jag tidigare nämnt kännetecknar ett institutionellt samtal. Det är prästen som har den dominerande rollen i samtalet, det är prästen som byter ämne och till stor del även bestämmer de olika samtalsämnena. Däremot skiljer Daniels vigelsamtal något från det ovan nämnda. Till skillnad från Anders och Gunnars samtal är Daniels samtal mer öppet vad det gäller samtalsämnen. I Daniels samtal finns många tillfällen då Daniel och paret pratar om ämnen som direkt inte har anknytning till vigseln eller äktenskapet. Daniel uppvisar en prästroll som trots sin överlägsna ställning tillåter paret att byta till nytt ämne som de tillsammans pratar kring. Dessa utvecklingar tonar ner de institutionella kännetecknen som det för övrigt finns inslag av i samtalet. I motsats till Daniels samtal är Anders vigelsamtal det mest ämnesmässigt slutna samtalet, eftersom nästan alla hans samtalsämnen har anknytning till vigseln eller äktenskapet och varken han eller paret gör några utvecklingar från detta.

#### SAMTALSSTRUKTUR

Genom att studera vigelsamtalen kan man se samband mellan samtalsstruktur och den prästroll som konstrueras i samtalet. Jag har lagt märke till att ju tydligare struktur vigelsamtalet har, desto fler institutionella inslag blir synbara i samtalet och i prästrollen. Eftersom Anders inte presenterar någon tydlig ordningen, för paret, över hur och vad som ska tas upp i samtalet, kan jag inte säga något om Anders samtalsstruktur. Det går inte att jämföra hans uttalanden om samtalets struktur och det verkliga samtalet. Både Daniel och Gunnar presenterar inledningsvis den ordning och det innehåll som deras samtal kommer att bestå av, inför paren, vilket antyder en strukturerad samtalsroll från deras sida. Daniels samtal skiljer sig från Gunnars eftersom Daniel, som jag tidigare nämnt, tillåter utvecklingar i form av nya ämnen från paret och utvecklingar i hans egna ämnen i detta samtal. Gunnar däremot, uppvisar en roll som konsekvent håller sig till den tidigare uttalade ordningen i samtalet. Detta blir tydligt då Gunnar berättar om ringväxlingen och Inger avbryter med en fråga om brudnåbbarnas placering. Gunnar svarar inte på Ingers fråga utan säger att de ska tala om detta lite senare. I denna situation tillåter inte Gunnars roll någon utveckling från Inger eller sig själv, vilket i sin tur ger intryck av en dominant prästroll.

Det finns oftast en uppdelning mellan deltagarna i samtal för att få någon som håller samman och för samtalet framåt. Ett samtal styrs nästan alltid av den ena parten som är mer dominant än den andre. De tre prästernas samtal uppvisar olika grader av rollstruktur som blir mer eller mindre tydliga i samtalen, att poängtera är att prästerna inte nödvändigtvis använder samtalsstrukturen beräknande i samtalen. Daniel uppvisar en dominans i samtalet genom att han ger sin roll vissa rättigheter i samtalet, som paret inte har eller ger sig. Ett exempel som visar på detta är samtalsämnet om bibelläsningen, som jag nämnde i föregående avsnitt. Han upprepar samtalsämnet vid flera tillfällen i samtalet och ställer om samma fråga flera gånger.

### INLEDNINGEN OCH SYFTET MED SAMTALET

Den centrala delen i de tre vigelsamtalen är vigselgenomgången, där prästen går igenom vigselakten bit för bit. I Anders samtal är vigselgenomgången formell. Han berör endast de ämnen som hör till vigseln eller äktenskapet. Men vid vissa tillfällen tappar Anders bort sig under vigselordningen. Detta visar att han har en mindre strukturerad roll i samtalet. Gunnar däremot har fullständig kontroll på ordningen i vigseln. Daniel uppvisar en tydlig struktur under vigselgenomgången och han har inga problem att hantera utvikningar för att sedan återvända till del av genomgången där de lämnade ordningen.

I de tre vigelsamtalen omges vigselordningen av en inledning och en avslutning. Genom att studera de olika ämnen som de tre samtalen inleds med, kan jag se likheter och skillnader mellan samtalen, beroende på vad prästen väljer att ta upp och när han tar upp det i samtalet. I de tre intervjuerna med prästerna uttalar både Anders, Daniel och Gunnar att det främsta syftet med vigelsamtalet är att lära känna paret och att instruera dem i det praktiska som tillhör vigseln. Ett annat syfte, från prästens sida, med vigelsamtalet, kan även vara att få lite material till vigseltalet. Genom att studera vad prästerna väljer att fokusera samtalen på, ”lära känna” delen eller instrueringen i det praktiska, kan jag se vad de tre prästrollerna uttrycker. Jag anser att ett vardagligt samtal vanligtvis inleds med att deltagarna gör sig bekanta med varandra. För att vigelsamtalet ska uppvisa en mer vardaglig samtalskaraktär menar jag att ”lära känna” delen borde ske i början av samtalen.

Efter att jag studerat samtalen kan jag se att Gunnar är den enda prästen som inleder samtalet med en ”lära känna” del. I början av samtalet berättar han lite om sin situation som präst och frågar sedan lite om paret (se andra analysdelen, för utförligare beskrivning av frågorna). Troligtvis bli det lättare och mindre obekvämt för paret att svara på Gunnars lite mer personliga frågor när båda deltagarna i samtalet berättar lite om sig själva. Deltagarnas personliga avslöjande hålls under liknande premisser, vilket hjälper till att utjämna de statusskillnader som finns mellan

paret och prästen. Av den anledningen uttrycker Gunnars samtal inslag av vardaglig karaktär. Varken Anders eller Daniel berättar något om sig själva eller sin yrkesroll i samtalet, vilket visar på institutionaliserande kännetecken i deras samtal. Anders har i största allmänhet inte med några personliga frågor till paret i samtalet. I intervjun med Anders berättar han för mig att han inte vill fråga något om parets personliga liv eftersom han anser att detta kan gör dem obekväma i samtalet. Daniel ställer de personliga frågorna i slutet av samtalet, och inleder istället samtalet med praktiska frågor till paret. Både Anders och Daniels samtal uppvisar mer institutionella inslag av den anledningen att de väljer att ställa personliga frågor mot slutet i samtalet eller att inte alls tala om parets privata liv. De båda vigsel samtalen inleds inte med en ”lära känna” fas och blir därför ett mindre vardagligt samtal. Alla tre vigsel samtalen innehåller framför allt samtalsämnen kring det praktiska i vigseln.

### PRÄSTROLLEN

På liknande sätt som samtalet kan variera i grad av institutionella inslag kan också prästrollen innehålla olika många institutionella kännetecken. Prästen kan uttrycka en mer vardaglig prästroll eller en mer institutionell prästroll. Anders ställer fåtal frågor till paret och visar upp en prästroll som har ett litet intresse av att lära känna paret. Hans samtal innehåller inga detaljerade beskrivningar av vigselgenomgången och inte heller några praktiska tips som kan hjälpa paret under vigseln, vilket uppvisar en mer institutionell prästroll i samtalet. Det visas däremot i Gunnars vigsel samtal när han visar intresse i både samtalet och paret eftersom samtalet innehåller många praktiska tips och saker paret ska tänka på under vigseln, exempelvis att paret borde vända sig mot dem som läser eller sjunger för paret under vigseln. Daniel visar även han ett intresse i både samtalet och paret genom att lägga ner ganska mycket tid på att anpassa samtalet och vigseln efter Erik och Fridas viljor, behov och familjesituation. Anders roll som institutionell präst förstärks när han vid flera tillfällen under samtalet moraliserar för paret om äktenskapets innebörd. Jag kan på grund av detta se att Anders uttrycker en prästroll som har mer institutionella kännetecken än vardagliga uttryck. Daniel däremot pratar ofta kring parets familjesituation och uttrycker flera gånger sympati för paret genom att uttrycka sin förståelse för exempelvis Fridas graviditet. Daniels roll ger uttryck för sympati för paret vilket uppvisar en mer vardaglig roll i samtalet. Men mot den bakgrunden att Daniels prästroll gett bevis på en tydlig samtalsstruktur, dominant roll och av den anledning att han mästrar paret genom sina kunskaper om äktenskapet, yppar om en mer institutionell prästroll. Daniels prästroll hamnar därför någonstans mitt emellan den vardagliga och institutionella prästrollen. Gunnar uppvisar en mer vardaglig prästroll i början av sitt vigsel samtal, när han som jag tidigare nämnt berättar om sig

själv och frågar om hur paret är. Men att han inleder samtalet på detta sätt kan även ses som ett sätt att tidigt i samtalet etablera sin auktoritet. Under vigselgenomgången i samtalet ger Gunnar uttryck för en mer institutionell prästroll eftersom han gör flera utvikningar när han berättar om vigselns innebörd för paret i olika situationer. Även hans långa uttalanden, utan parets deltagande gör att han uppvisar en mer institutionell roll. Han framlägger en säker prästroll med stor erfarenhet och kunskap. Vid flera tillfällen i samtalet visar han på en överlägsenhet inför paret, men att observera är att hans dominerande ställning i samtalet inte uttrycks på ett negativt sätt inför paret (de förväntar sig kanske att prästen ska vara auktoritär), vilket gör att både hans samtal och roll blir av mer vardaglig karaktär.

## KAPITEL 9

### ANALYS NR 2

I denna analysdel studerar jag de tre vigselsamtalen mer ingående utifrån de störningar som uppstår, prästens frågor till paret, skratten och pauserna i samtalen. Detta för att se när och hur samtalet och prästrollen ändras i samband med olika inslag i samtalet. Här studeras prästernas sätt att prata med paret och hur prästrollen kommer till uttryck i samtalet. Jag vill påpeka att några av exemplen i analysen återkommer flera gånger av den andledning som ett exempel visar på olika saker.

#### STÖRNINGAR

När människor samtalar med varandra finns, som jag tidigare påpekat, ofta höga förväntningar på samtalet. Det man nästan kan förutsätta är att det någon gång under samtalet kommer att inträffa händelser som motsätter och rubbar dessa förväntningar. När detta inträffar kan situationen, enligt Goffman, bli förvirrande och pinsam. Deltagarna i samtalet kan inte längre fastställa situationen, personens tidigare uppträdande stämmer inte överens med händelsen, eftersom något oförutsätt har inträffat.<sup>95</sup>

Enligt Goffman finns det många exempel då händelser inte är förenade med de tidigare skapade intrycken under ett samtal. Det kan vara när den agerande ger känslan av att vara antingen för mycket eller för lite intresserad av samtalssituationen.<sup>96</sup> Följden av en störning i samtalet kan vara att dialogen stoppas på ett pinsamt och förvirrande sätt, vilket kan leda till att det tidigare sättet personen sågs på har ändras. Deltagarna i samtalet kan känna sig besvärade eller nervösa efter avbrottet. Det samspel som annars uppstår när människor samtalar med varandra bryts av störningen i samtalet.<sup>97</sup>

Enligt Goffman skulle dessa störningar inträffa betydligt oftare om människor inte vidtog vissa försiktigheter när de samtalar med varandra. De använder sig av förebyggande åtgärder för att undvika att det dyker upp svårigheter under samtalet. Människor använder sig av försvarsåtgärder för att bibehålla de intryck som personen uppvisat tidigare.<sup>98</sup>

Jag har valt att endast ta upp ett exempel på vad som händer när en störning uppstår i ett samtal och hur deltagarna hanterar situationen. Exemplet kommer från Daniels samtal med Erik

---

<sup>95</sup> Goffman, *Jaget och maskerna*, s. 20.

<sup>96</sup> *Ibid.*, s. 53.

<sup>97</sup> *Ibid.*, s. 210.

<sup>98</sup> *Ibid.*, s. 21.

och Frida. Anledning till att jag väljer Daniels samtal<sup>99</sup> är att de andra två samtalen inte innehåller någon störning som leder till en utvikning från samtalsämnet av detta slag.

#### DANIELS SAMTAL

I början av vigselgenomgången när Daniel pratar avbryter Frida honom och berättar att hon har tänkt på att kanske gå fram med sin pappa i kyrkan. Daniel gör då en utvikning från vigselgenomgången genom att starta en diskussion. Det sker en störning i samtalet eftersom Daniel uttrycker förvåning över Fridas tanke, vilket han visar när han höjer rösten och frågar om hon har funderat kring detta. Hon säger att hon ville det förut men är lite tveksam nu. Daniel frågar då vad Frida tänker kring den seden. Hon svarar då att hennes syster gjorde på det sättet. Exemplet nedan visar hur samtalet fortsätter.

#### Exempel nr 14

*Daniel: hade **hade pappa** liksom allt inflytande över henne ända fram tills han överlämnade henne till hennes man? <skratt><skratt>.*

*Frida: nae (.) det var bara en fras.*

*Daniel: ja det är en **fras** ja (.) men vad står frasen för? Har ni funderat på det? Vad säger de vad säger det om kvinnan?*

*Frida: att han har, att han välsignelse för att (.) överlåta sin dotter.*

*Daniel: jaha du tänker på det sättet jaha (.) huum.*

*Frida: det är väl det jag fått uppfattning.*

*Daniel: jaha jaha (.) just det huum.*

I detta skede skulle samtalsämnet kunnat avslutas. Daniel har fått en förklaring på frågan från Frida och Daniel. Men trots att samtalsituationen är balanserad efter störningen, fortsätter både Daniel och Frida att samtala kring ämnet. Daniel har flera gånger haft möjlighet att avsluta ämnet, men förlänger istället diskussionen. Samtalet fortsätter och efter en stund frågar Daniel Erik hur han känner inför det här. Han svarar då att han hellre vill gå fram till altaret med Frida, han tycker att det kunde kännas mer lugnande att göra så. Daniel skrattar då till och säger att man kan se det på det sättet och Erik och Frida skrattar också till.

---

<sup>99</sup> Vid intervjun med Daniel, 2002-12-16, berättar han för mig att han, under vigsel samtalen, brukar utförligt berätta för paret vad han anser om att bruden går fram till altaret med sin pappa i anslutning till vigselgudstjänsten.



Återigen har Daniel en chans att avsluta ämnet och gå vidare med vigselordningen, men han väljer istället att äventyra samtalsituationen genom att tydligt visa vad han anser om denna så kallade sed.

#### Exempel nr 15

*Daniel: ja jag tycker att det står för en kvinnosyn (.) som jag tycker är lite jobbig (.) och gränsen till skrämmande därför att egentligen säger att pappan har ansvar för kvinnan ända till att hon gifter sig och då tar maken över ansvaret. Men den kvinnosynen delar inte jag, jag tycker att kvinnan är en fullvärdig och självständig varelse som inte (.) går i pappas ledband ända tills hon gifter sig och det tror jag inte du har gjort heller <skratt> därför att då skulle ni ju inte ha flyttat ihop för att då skulle ju pappa ha velat det här tidigare utan där har du tagit steg själv före detta. Därför tycker jag att det är en mycket mycket märklig tradition som håller på att breda ut sig i Sverige (.) jag är inte alls för den det måste jag säga.*

*Frida: kvinnan är mycket dominant över mannen på många fronter.*

*Daniel: nja men i detta stycke så är det tvärt om ju (.) och därför stämmer det blir liksom kortslutning i mitt huvud (.) inför det jag ser och inför det jag gör symboliskt i detta sammanhang. Men det var fint det du sa att det var tänker det att pappan som ger sin välsignelse vidare det var en fin tanke ja.*

#### SLUTSATS AV STÖRNINGAR AV I SAMTAL

I denna situation äventyrar Daniel stämningen och det fortsatta samtalet genom sina uttalanden. Daniel etablerar sin position i samtalet när han tar sig friheten att kommentera Fridas tanke så utförligt som han gör. När Daniel säger till Frida att han inte gillar denna tradition, sårar han förmodligen Fridas känslor. Daniels dominerande roll i samtalet möjliggör för honom att kommentera att Frida har en annan (fel) kvinnosyn. Daniel äventyrar den dominans som han har i samtalet när han driver på sin åsikt så starkt som han gör inför paret och genom att han kritiserar dem. Eftersom paret är beroende av Daniel i samtalet har de nästan inget val än att acceptera situationen som uppstår. Som jag tidigare nämnt i bakgrunden så är det enligt Bo Larsson viktig att prästen ska besitta förmågan att känna av en situation och hantera konflikter på ett genomtänkt sätt. Daniel konstruerar en prästroll som är utmanande och uppvisar ingen vilja till att hantera situationen på ett mindre dominerande sätt. Han yttrar sin mening i början av utvecklingen och visar att han förstått Fridas inställning, därefter anser jag att samtalsämnet borde ha avslutats för att hindra Daniel från att uttrycka en dominant och äventyrande prästroll i denna situation.

Under samtalet tas inget beslut om Frida ska gå fram med sin pappa eller sin blivande man. Men jag får själv känslan när jag lyssnade till samtalet att Frida och Erik kommer gå fram

tillsammans, eftersom Erik sa till prästen att han själv föredrog det. Att tillägga är varken Frida eller Erik tog upp och berättade för mig om denna händelse vid intervjun, 2002-12-16, efter vigselnsamtalen, vilket kan vara ett tecken på att Frida och Erik inte tog illa vid sig under samtalen.

### FRÅGOR

Institutionella samtal kännetecknas ofta av att samtalen syftar till någon form av diagnos eller åtgärd, vilket gör att det ofta finns ett *fråga- svars- mönster* i samtalen. Det är med hjälp av frågorna som samtalen förs framåt och i allmänhet är det experterna som frågar.<sup>100</sup> Under vigselnsamtalen är det inget direkt beslut som måste fattas. I detta samtal är prästen den som vet vad som ska göras, det är paret som inte vet och därför behöver ställa frågor angående vigseln. Men jag har ändå kunnat se att prästen ställer de flesta frågor till paret, därför har jag valt att studera prästernas frågemönster i samtalen.

### ANDERS SAMTAL

Anders ställer ett fåtal frågor till Bosse och Con och han ställer inga frågor om parets privatliv som jag tidigare nämnt. Den mest personliga frågan som Anders ställer till paret lyder som följer:

#### Exempel nr 16

*Anders: det är kul att kolla lite och höra vad ni (.) jobbar med och så där det kan vara lite spännande.*

Exemplet visar att Anders är mycket försiktig när han ställer en fråga. Trots att frågan inte är av personlig karaktär kommentera Anders varför han ställer frågan. I de två exemplen nedan visas att Anders frågemönster i samtalen.

#### Exempel nr 17

*Anders: okej (2s) jaha ni ska vi se eh (3s) ni fick vigselordningen jaha?*

#### Exempel nr 18

*Anders: jag kan (2s) vi kan (.) öva (.) en gång så du säger efter mig så blir det så här va när jag kommer till dig (.) "jag BB" och så säger du likadant.*

---

<sup>100</sup> Linell, De institutionaliserade samtalen..., s. 23.

Anders använder sig av pauser och uhhh ord i början av meningen, för att sedan ställa frågan. Pauserna i de två exemplen visar på en osäkerhet från Anders när han ska ställa en fråga till paret.

#### DANIELS SAMTAL

Daniel ställer många frågor genom hela samtalet. Vid flera tillfällen ställer Daniel frågor som innehåller påståenden som visas i exemplet nedan.

#### Exempel nr 19

*Daniel: hade **hade pappa** liksom allt inflytande över henne ända fram tills han överlämnade henne till hennes man.*

Detta visar att Daniel använder sig av frågor för att uttrycka en överlägens roll i samtalet. Frågan i exemplet är ett nedlåtande från Daniel till Frida om hennes tankar med att pappan skulle följa henne till altaret. Mot slutet av samtalet ställer Daniel ett antal personliga frågor till paret. Han förvarnar även paret om detta när han berättar om samtalets upplägg. Exemplet nedan visar hur Daniel ställer en av frågorna till Erik.

#### Exempel nr 20

*Daniel: Erik nu ska jag ställa en närgående fråga till dig!*

*Erik: jag förstod nästan det.*

*Båda: <skratt>*

*Daniel: är du nervös för den?*

*Erik: nej.*

*Daniel: ne. (3s)*

*Daniel: eeeee varför varför vill du gifta dig med Frida?*

Daniels fråga kan ses som en nyfikenhet från hans sida (att samla material till vigseltalet som han kommer att hålla under vigselgudstjänsten), eller som ett krav på att Erik ska svara för att få ett godkännande från Daniels om hans motiv till giftermålet. Daniels dominerande prästroll visas när han tycker sig ha rätt att fråga om Eriks och Fridas motiv till giftermålet. Daniel verkar intresserad och nyfiken på Erik och Frida, vilket han visat genom antalet frågor och följdfrågor. Exemplet nedan visar detta och är fortsättningen på exempel nr 20.

#### Exempel nr 21

- Erik: för det första är ju för jag älskar henne (Daniel, ubum) plus att vi trivs ju så himla bra ihop (Daniel, jaha) vi funkar i både vått och torrt så att säga*
- Daniel: ubum har ni gjort det länge?*
- Erik: ja det har varit nästan ända sedan vi träffades.*
- Daniel: jaha och hur länge sedan är det?*
- Frida: det är över två år det var den 8 el 9 december år 2000 som vi träffades första gången och sedan har vi varit ihop sedan dess.*
- Daniel: jaha flyttade ni ihop ganska snart?*
- Frida: ja förra året.*
- Erik: jag tror att det gick ett år tror jag i mellan.*
- Daniel: jaha ubum.*

Exemplet visar tydligt på Daniels nyfikenhet, han utmanar samtalsituationen och sin prästroll när han ställer sådana närgångna frågor till paret. Jag menar det att han här tar en viss risk eftersom frågorna riskerar att äventyra det goda samtalsklimatet.

#### GUNNARS SAMTAL

Gunnar ställer nästan inga frågor till paret som inte rör de olika val som kan göras i samband med vigselordningen. Han väljer att ställa personliga frågor tidigt i samtalet. Gunnar frågar om Henrik och Inger kan berätta för honom hur den andra är.

#### Exempel nr 22

- Gunnar: **Men innan** det så vill jag att du Inger talar om för mig hurdan Henrik är, vad är det för person som du ska gifta dig med?*

Inger börjar med att upprepa frågan och efter det följer ett svar. När det visas i samtalet att Inger har svårt att svara på Gunnars fråga sätter han press på henne genom att ställa om frågan och kommenterar att han inte känner Henrik och inte alls vet hur han är.

#### Exempel nr 23

- Gunnar: ha vad säger du mer om Henrik då, jag känner honom inte!*

*Inger: näe (2s) vad svårt att beskriva dig (.) nä men han är en person som man kan lite på, (Gunnar: um) verkligen (.) jag sa faktiskt en gång att du var den ende som jag kunde tänka mig att leda mig in i döden (Henrik: jaha) faktiskt (Gunnar: ja) så känns det (Gunnar: det låter bra) ubum*

Jag kan se att Gunnar har en dominerande ställning i situationen som visas i exempel nr 23. Eftersom han har rätt att avgöra när en fråga inte fått ett tillräckligt uttömmande svar, ställer han om den igen. Gunnar fortsätter med att fråga om paret känt varandra länge. Inger säger att det är en liten invecklad historia. Gunnar väljer då att inte utmana Inger och svarar ”okej” och ställer en ny fråga om det här med Henrik känns riktig nu? Hon uhmar tillbaka som svar. Gunnar ställer sedan en fråga till Henrik som lyder så här:

#### Exempel nr 24

*Gunnar: **jaha vad säger du då Henrik, vad är Inger för en tjej som du ska gifta dig med?***

*Henrik: hon är (3s) en av de mest empatiska människor jag någonsin har träffat (.) (Gunnar, ubum) i hela mitt liv (.) hon är intelligent (3s) rolig (5s) och jag älskar henne över allt annat på jorden (6s) väldigt behaglig människa att umgås med.=*

*Gunnar: ubum (2s) det låter ju bra, eller hur?*

Som det visas i exemplet betonar Gunnar hela frågan genom att höja rösten något, antagligen för att få Henriks uppmärksamhet. I detta exempel utmanar inte Gunnar Henrik eftersom han godtar Henriks svar och han fortsätter med samtalet.

#### SKRATT

Efter att studerat transkriptionerna av vigselfamtalen har jag lagt märke till att prästerna skrattar olika mycket i samtalen och de använder skrattet på olika sätt. Jag har därför valt att göra en analys på skratten i samtalen, främst utifrån prästernas skratt där jag studerar skrattets funktioner i vigselfamtalet mellan prästen och paret.

Viveka Adelswärd är samtalsforskare och har intresserat sig för samtalets språkliga aspekter, hon skriver i boken *Prat, skratt, skvaller och gräl* att skratt kan definieras på många olika sätt, men förknippas alltid med humor och lustigheter. Hon påstår även att det mänskliga skrattet har fler uppgifter än att markera när något är roligt. Orsakerna till skratt, liksom sättet människor skrattar på är många. Skratt som förekommer i samtal avslöjar relationen till deltagarna i samtalet.

---

<sup>101</sup> Adelswärd, *Prat, skratt, skvaller och gräl*.

Människor skrattar artigt åt dumma skämt och ofrivilligt i pinsamma situationer. I ett samtal kan deltagarna skratta åt sig själva och åt andra, elakt eller snällt. Genant skratt uttrycker en känsla av underlägsenhet i samtalet.<sup>103</sup> När någon skrattar ensam syftar det mer till att kommentera uttryck eller attityder.<sup>104</sup> Skrattet ger människor en möjlighet att hantera mothugg. Genom att skratta kan deltagarna i samtalet säga något samtidigt som de kan ta tillbaka det sagda, eller mildra verkan av det. Skrattet kan även hjälpa att säga något på en annan nivå än ordens.<sup>105</sup> Skratt kan ha en mildrande funktion, de både upprätthåller och till viss del skapar statusrelationer, det hanterar pinsamma funktioner och det kan kommentera det redan sagda.<sup>106</sup> Spänningar i ett samtal kan få deltagarna att känna osäkerhet och skrattet kan hjälpa situationen så att balans återfås.<sup>107</sup>

Reimers poängterar i sin bok om dopsamtal att skratt eller avsaknad av skratt kan också bero på personlighet och/eller kulturella sammanhang,<sup>108</sup> vilket måste tas hänsyn till i analysen.

#### ANDERS SAMTAL

Enligt Adelswärd är brist på skratt i ett samtal tecken på högre status. Det är alltså den som skrattar mest i ett samtal som har en lägre position i samtalet. Detta märks tydligt i Anders samtal eftersom han skrattar väldigt sällan i samtalet. Den enda gången som Anders skrattar är i början av samtalet när han ska försöka uttala Cons namn. Hon har ett thailändskt namn som är lite svår att uttala. Anders skrattar till lite över att han har svårt att uttala hennes namn. Bosse skrattar mer i början av samtalet, än i slutet, vilket ger intryck av nervositet från hans sida. Bosses skratt är alltid i anslutning till att han svarat på Anders fråga. *Bosse: ja precis <skratt>*. Bosses skratt kan även ses som försök att lätta upp stämningen. Cons tidpunkt att skratta tydliggör att hon i vissa situationer inte förstår vad samtalet handlar om. I slutet av samtalet skrattar Anders, Bosse och Con tillsammans, då de konstaterat att solosången antagligen handlar om kärlek. Enligt Adelswärd är gemensamma skratt ett tecken på kontakt mellan deltagarna i samtalet.

#### DANIELS SAMTAL

I Daniels samtal skrattas det ganska mycket, det är både Daniel och paret som skrattar. Vissa av dessa skratt är försök från Daniels sida att göra sig rolig. Daniels syfte med de humoristiska inslagen är troligtvis för att lätta upp stämningen, men skrattet medför att den statusrelation som finns mellan Daniel och paret upprätthålls. Skämten från Daniel görs antingen på Eriks eller

---

<sup>102</sup> Adelswärd, *Prat, skratt, skvaller och gräl*, s. 78.

<sup>103</sup> *Ibid.*, s. 78.

<sup>104</sup> *Ibid.*, s. 83.

<sup>105</sup> *Ibid.*, s. 86.

<sup>106</sup> *Ibid.*, s. 87.

<sup>107</sup> *Ibid.*, s. 88.

<sup>108</sup> Reimers, *Dopet som kult och kultur*, s. 149.

Fridas bekostnad, då han kommenterar deras uttalanden. Om paret skrattar av artighets skäl eller om de tycker att Daniel är rolig är svårt att avgöra. I exemplet nedan visar hur Daniel använder skrattet i denna situation.

#### Exempel nr 25

*Daniel: men vi behöver inte bestämma det nu. Men men ni ni bör hur jag tänker och att ni då pratar med varann om det här så att ni känner att det här känns rätt för er. Sen är nästa steg att ta kontakt med dem och då kan ni säga att detta är en ordning som man ofta gör. Jag uppmuntrar jag den verkligen och då delar ni med er av detta fina som en vigsel är till också era anhöriga så att de blir mer inkluderade i det indragna i det och det brukar de ofta uppleva som en stor ära <skratt>.*

Daniels skratt i anslutning till sitt eget uttalande, gör påståendet mindre allvarligt och därmed mindre starkt. I exemplet uttrycker Daniel sin åsikt kring bibelläsningen. Han är dock inte säker på hur andra och paret uppfattar bibelläsningen och skrattar därför till för att mildra sitt uttalande. Daniel anar troligtvis att paret inte är så intresserade av att låta någon läsa ett bibelord, eftersom han frågat men inte fått något direkt svar. Nästa två exempel handlar om störningen mellan Daniel och Frida när de samtalar om att hon eventuellt ska gå fram med sin pappa i kyrkan.

#### Exempel nr 26

*Daniel: vad tänker du kring den seden?*

*Frida: det är för min syrra blev (Daniel: jaha) framgången (Daniel: jaha) med min far (Daniel: jaha)*

*Daniel: hade **hade pappa** liksom allt inflytande över henne ända fram tills han överlämnade henne till hennes man? <skratt><skratt>*

Daniel skrattar ensam efter uttalandet. I detta exempel ska troligtvis skrattet ses som sätt att tona ner något som skulle kunna uppfattas som kritiskt eller sårande. Skrattet tar udden av allvaret i denna situation och det kan vara ett sätt för Daniel att återfå balans. Texten nedan är Daniels motivering till varför han ogillar att kvinnan går fram till altaret med sin pappa.

#### Exempel nr 27

*Daniel: ja jag tycker att det står för en kvinnosyn (.) som jag tycker är lite jobbig (.) och gränsen till skrämmande därför att egentligen säger man att pappan har ansvar för kvinnan ända till att hon gifter sig och då tar maken över ansvaret (.) men den kvinnosynen delar inte jag jag tycker att kvinnan*

*är en fullvärdig och självständig varelse som inte (.) går i pappas ledband ända tills hon gifter sig och det tro jag inte du har gjort heller <skratt> därför att då skulle ni ju inte ha flyttat ihop för att då skulle ju pappa ha velat det här tidigare utan där har du tagit steg själv före detta och därför tycker jag att det är en mycket mycket märklig tradition som håller på att breda ut sig i Sverige (.) jag är inte alls för den det måste jag säga*

Skrattet från Daniel i båda exemplen uttrycker en överlägsenhet gentemot Frida och tenderar till att bli en tänkbar förolämpning. Daniel poängterar att han anser att hennes bild av kvinnan är fel. Genom att skratta i dessa två situationer tar han udden av kritiken genom att göra om den till ett skämt. Exemplet nedan visar att Daniel ställer krav på både Erik och Frida att de själva ska läsa löftena till varandra utan Daniels hjälp.

#### Exempel nr 28

*Daniel: och så lämnar jag åter ringen till dig Erik (2s) och så tar du emot den och sen så vänder du ni er mot varann och så tar du tag i ringen och bjuder X att ta tag i ringen men du håller den hela tiden så att det är en som är ansvarig för ringen så att den inte klingar på golvet och så säger jag låt oss här nu höra era löften till varann (4s) **och sen tänker jag inte säga något mer <skratt>** utan då är det brudgummen som ska ta till där.*

Daniels skratt är ett försök till att mildra kravet på att han vill att de själva ska läsa löftena för varandra. Han är osäker på hur han ska lägga fram förslaget och skrattet i exemplet kan ses som ett försök från Daniels sida att inte göra denna uppmaning så allvarlig, och lättar därför upp den med ett litet skratt. Vid ett tillfälle under samtalet får Daniel en tillsägning av Frida att han borde lära sig att uttala hennes namn. Daniel svarar då att han ska jobba på det och skrattar till för att mildra allvaret i kritiken. Eriks skratt i Daniels samtal är ofta artighetsskratt när Daniel sagt något roligt. I likhet med Anders samtal slutar även Daniels samtal med att alla skrattar gemensamt. Den här gången syftar skrattet till att de kommit fram till att det borde vara lite jobbigt för Erik att Frida tittar på honom hela tiden. Det är också det sista skrattet i samtalet och den enda gången då alla tre skrattar tillsammans.

#### GUNNARS SAMTAL

Eftersom Gunnars samtal hålls i en relativt lättsam ton förekommer inte många skratt. Exemplet nedan inträffar när Gunnar går igenom vigselgenomgången och han samtalar om parets löften till varandra.



### Exempel nr 29

*Gunnar: och då frågar jag inför gud och denna församlings närvaro frågar jag dig (3s) e frågar jag dig Henrik först, vill du ta Inger till din bustru och älska henne i nöd och lust?*

*Henrik: och då säger jag ja*

*Gunnar: ja det finns inga andra alternativ där*

*Henrik*

*och Inger: <skratt><skratt>*

De flesta skratt i Gunnars samtal är gemensamma skratt från Henrik och Inger och inträffar efter någon kommentar från Gunnar som i exemplet ovan. Han använder inte skratt för att tona ner sina uttalanden. Inger skrattar ensam i början av samtalet, efter Gunnars uttalanden, då hon svarar eller kommenterar vad han sagt, på liknande sätt som Bosse gör i början av Anders samtal. Vid de flesta tillfällen skrattar Inger själv, vid ett tillfälle inbjuder hon Gunnar till skratt, och han svarar genom att skratta tillsammans med henne.

### PAUSER

Adelswärd menar att pauser kan betyda olika saker. Pauser kan vara positiva, man kan tiga ihop, tiga med medkänsla. Det kan också vara ett starkt försvarsvapen. Att tiga är att skaffa effekt. Tystnad innebär frånvaro av tal, men kan vara väldigt talande ändå.<sup>109</sup> Det är inte alltid det är den som är i ett underläge som är den tysta. Tystnad kan också vara ett sätt att skapa dominans.<sup>110</sup>

### ANDERS SAMTAL

I början av Anders samtalet finns endast ett fåtal pauser mellan Anders och Bosses uttalanden och mellan de olika ämnena som behandlas. I inledningen ger Anders och Bosse ständigt varandra kommentarer genom att göra inlägg i varandras meningar. Detta kan vara ett sätt för de båda att visa engagemang. Det är främst Bosse som gör inlägg när Anders talar, av förklarliga skäl eftersom det är han som talar mest i samtalet. Att ständigt kommentera någons uttalande kan vara ett tecken på nervositet eller vilja att visa intresse för den andra deltagaren. I slutet av samtalet när Anders och Bosse pratar om äktenskapets innebörd, blir pauserna längre och finns mellan varje uttalande. Detta kan vara för att deltagarna lärt känna varandra bättre och inte måste stötta varandra i samma utsträckning som i början av samtalet. Det är oftast Anders som bryter tystnader i samtalet mellan två yttrande från Anders eller Bosse. Det är ett övertag som

---

<sup>109</sup> Adelswärd, *Prat, skratt, skvaller och gräl*, s. 56.

<sup>110</sup> *Ibid.*, s. 58.

Anders har eller som paret ger Anders, av förklarliga skäl då det är Anders som håller i samtalet och för det framåt. Mot slutet av samtalet tycks Bosse bli tuffare och väljer att själv bryta tystnaden vid några tillfällen. Denna förändring som sker under samtalet kan bero på att de lär känna varandra bättre under samtalets gång. Under den del i samtalet då Anders försöker att uttala Cons namn kommer han i underläge och det uppstår flera lägre pauser. Då är det Bosse som är i överläge eftersom Anders behöver hjälp med att uttala Cons namn. Efter att Anders har lärt sig att säga Cons namn kommenterar han händelsen så här:

#### Exempel nr 30

*Anders: nu är det inget svårt (.) första gången man ser det (Bosse: så blir man paff) ja (.) men det (3s) är ju (4s) hur lätt som helst. Jag behöver alltid stava mitt efternamn i telefonen och hålla på (.) (Bosse: abh abba) stava stava (Bosse: ja precis <skratt>) jag tror att det finns 15 olika varianter på felstavningar (Bosse: jaha (.) du ser <skratt>).*

Detta kan tolkas som att Anders vill visa att han förstår, han har gjort liknande erfarenheter, vilket är ett försök till statusutjämning. Under sista delen i samtalet då psalmerna ska väljas är samtalstempot mycket långsamt och pauserna många, det kan förklaras med att Anders bläddrar i psalmboken samtidigt som han pratar och ger förslag på psalmer. Men också för att Anders gör långa pauser för att vänta på ett beslut från Bosse.

#### Exempel nr 31

*Anders: har ni (2s) funderar på några psalmer eller (Bosse: näe) inga önskemål? (Bosse: inte önskemål vi tänkte få några bra tips från dig) aha. (5s)*

*Anders: där ligger det en. (8s)*

*Anders: emm. (4s)*

*Anders: åtti tre. (12s)*

*Anders: om jag säger så här om jag ger ett tips åttitvå eller åttifyra kan ni ha som sista psalm.*

*Bosse: ubum. (4s)*

*Anders: ååå ni välja en om dem (4s) åttitvå den gå så här ”prästen sjunger”. (10s)*

*Anders: där man ska ha dem sist (B, jaha) (3s) de talar om de löftena de har gett varandra (Bosse: ja precis det så här). (5s)*

*Anders: och det är likadant med åttifyra där (2s) hålla löftet ni gett varandra (3s) ”prästen sjunger”. (4s)*

*Bosse: den tyckte jag var jätte bra.*

*Anders: ja det är själv en favorit den här.*

- Bosse: ja den är jätte fin. (3s)*
- Anders: en väldigt härlig text. (14s)*
- Anders: fråga är vad vi ska ha i början (Bosse: ubum). (3s)*
- Anders: sommarpsalmer är ju det finns (.) ska vi se här. (5s)*
- Anders: sida femhundra (3s) näbe fyrahundra tio (.) det är ingen känd melodi men en god text (4s) fyrahudratio ”prästen sjunger”. (9s)*
- Bosse: den är bra också (.) det är som du säger en bra text här (Anders: ja)*
- Anders: kan man ha en lovpsalm här som ett vigsel par valde nr sex en lovsång till gud ”prästen sjunger”. (5s)*
- Bosse: ubum (.) ubum den är bra. (3s)*
- Anders: den kan vara mer känd melodi på tror jag (Bosse: ja). (11s)*
- Anders: vi tar de (.) jag tycker vi tar den (Bosse: ja) då ska vi se här nr sex.*

I exemplet ovan visas de långa pauserna tydligt. Tystnad är ett sätt att överlämna ordet. Anders väntar med att bryta pauserna eftersom han vill att Bosse ska ge besked om psalmerna. När Bosse inte ger något besked till Anders ses tystanden efter frågan som oartig. Att Bosse väljer att inte svara kan ses som en utmaning av Anders dominerande ställning i samtalet.

#### DANIELS SAMTAL

Vid ett tillfälle i samtalet läser Daniel en text om äktenskapet och frågar Erik och Frida om de tycker att det var fina ord. Det är bara Frida som svarar med ett försynt ja, troligtvis tyckte inte Daniel att det var ett tillräckligt svar, vilket kan poängterar genom att vara tyst i 4 sekunder innan han börjar prata igen. Vid ett annat tillfälle i samtalet gör Daniel en paus mitt i en mening och börjar prata med en starkare röst efter pausen.

#### Exempel nr 32

*Daniel: och så lämnar jag åter ringen till dig Erik (2s) och så tar du emot den och sen så vänder du ni er mot varann och så tar du tag i ringen och bjuder Frida att ta tag i ringen men du håller den hela tiden så att det är en som är ansvarig för ringen så att den inte klingar på golvet och så säger jag låt oss här nu höra era löften till varann (4s) **och sen tänker jag inte säga något mer <skratt>** utan då är det brudgummen som ska ta till där.*

Denna paus kan ses som ett försök från Daniels sida att få uppmärksamheten, han vill att paret ska ge respons. På vissa ställen i samtalet använder Daniel inga pauser i sitt samtal. Ett exempel som väldigt bra visar detta är då de pratar om Fridas mamma som nyligen gått bort.

#### Exempel nr 33

*Daniel: ja herre kära du Frida sorg och saknad efter mamma du skulle vilja glädja henne med detta barn hennes barnbarn som du bär nu "och herre tack för att du vill glädje och du vill att vi ska fortsätta våra liv och hantera sorgen..... (7s) vi överlämna din mamma i din skydd och vård" (11s)*

Daniel gör ingen paus för att visa när han slutar prata och istället börjar be för Frida och hennes mamma. Efter att Daniel bitt bönen blir det en lång paus som kan förklaras med att Frida blir ledsen och Daniel väljer att stanna upp lite i samtalet. I slutet av samtalet då Daniel ska ta upp de mer personliga frågorna till paret är det en tystnad på 10 sekunder mellan det han senast sade och hans första fråga till Erik. Detta kan vara ett sätt för Daniel att berätta för paret att nu kommer jag att prata om något helt annat. Daniel använder pauser och låter det vara tyst när han väntar ut svar från paret.

#### Exempel nr 34

*Daniel: tror ni att det här håller hela livet för er? (9s)*  
*Frida: förhoppningsvis*  
*Erik: förhoppningsvis*  
*Daniel: förhoppningsvis jahaaaaa ubum. Vad skulle kunna bota?*  
*Frida: sjukdom (6s)*  
*Daniel: ubum ubum*

När Daniel väljer att inte avbryta den nio sekunder långa tystanden och när paret inte svarar utmanas Daniels dominerande ställning. Det blir också pinsamt för paret när de inte ger ett övertygande ”ja” på frågan.

#### GUNNARS SAMTAL

Till skillnad från Anders och Daniels samtal finns nästan inga pauser eller längre tystnader i Gunnars samtal. På många ställen i samtalet när Gunnar pratar om vigselordningen samtalar han

sammanhängande i längre stycken. Detta kan bero på att Gunnar är väldigt säker på de olika momenten i vigseln och när de kommer. Detta visas också i att Gunnar inte är lika angelägen om parets delaktighet i samtalet. I Ingers uttalande om hurdan Henrik är, pausar hon vid flera tillfällen, vilket troligtvis beror på att det kan vara svårt att berätta hur någon är, som man känner väldigt väl. För övrigt gör Gunnar naturliga pauser när han stannar upp för att byta ämne.

## KAPITEL 10

### RESULTAT NR 2

#### UTVIKNINGAR

Daniels samtal skiljer sig åt från både Anders och Gunnars eftersom det uppstår en störning i form av en längre utvikning i hans samtal, (ämnet om pappan följer kvinnan till altaret). I denna situation ändras Daniels roll i samtalet genom att han talar till paret på ett annat sätt, mer påstridigt. Hans tidigare dominanta ställning blir mer tydlig och det märks att Daniel är engagerad i denna fråga om kvinnan ska gå fram till altaret med sin pappa eller inte. I början av Daniels samtal är paret mindre delaktigt. Efter utvecklingen i samtalet blir framför allt Frida mer aktiv och ger sig själv plats i samtalet, exempelvis när hon säger till Daniel att han borde träna på att uttala hennes namn korrekt. Tillsägningen från Frida kan ses som ett försök till att minska hennes underläge i samtalet och Daniels skratt efter hans svar till Frida är ett försök att överbygga klyftan mellan dem som finns i samtalet.

#### FRÅGOR

Anders väljer att ställa få frågor till paret vilket gör att han visar upp en vardaglig prästroll där samtalet inte förs fram med hjälp av frågor som kännetecknas av institutionella samtal. Det råder en balans genom samtalet eftersom inget oförutsätt eller någon utveckling uppstår. Trots att Bosses och Cons samtalssituation är lite annorlunda eftersom Con inte säger något, ställer Anders inga frågor vilket skulle kunna ha hjälpt upp situationen under samtalet.

Daniel väljer att ställa betydligt fler personliga frågor till paret, än Anders. Daniel ställer personliga frågor till paret i slutet av samtalet, vilket skiljer sig från Anders och Gunnars samtal. Paret ställer inga frågor till Daniel i samtalet vilket konstruerar dominanskillnader mellan deras roller och prästrollen är den som ges rätten att ställa frågor och följdfrågor i samtalet. Han utmanar sin dominans/överordnade position i samtalet vid flera tillfällen genom att testa parets förmåga att svara på frågor och uttrycka sig om känsliga ämnen som berör deras privata liv. Detta leder till att Daniels prästroll framstår som mer institutionellt än de övriga prästernas roller.

Till skillnad från Daniel ställer Gunnar personliga frågor till paret i början av samtalet. Genom dessa frågor ger Gunnar uttryck för en nyfiken prästroll. Vidare förs detta samtal inte fram av frågor och överlag ställer Gunnar endast ett fåtal frågor till paret under samtalet, vilket gör att det liknar ett vardagligt samtal. Även Gunnars prästroll ger uttryck för mer vardagliga kännetecken i val och placering av frågor. Anders och Daniel ställer sina frågor som mer som en *fråga-svars-mönster* situation, vilket skulle göra deras samtal till mer institutionaliserande samtal. Gunnars

samtal får en speciell karaktär när han är den enda av prästerna som ger paret tillfälle i samtalets slut att ställa frågor till prästen, varken Anders eller Daniel frågar detta.

#### SKRATT

Anders skrattar mycket lite i samtalet. Han använder inte skrattet för att uttrycka sin dominerande ställning gentemot paret, men avsaknaden av skratt från Anders resulterar i ett mer formellt samtal. Bosses ständiga skrattande får honom att framstå i underläge i förhållande till Anders. Anders sätt att utföra samtalet medverkar till att en lugn prästroll konstrueras med långsamt samtalstempo och få inslag av skratt. Hur mycket man skrattar givetvis också beror på personlighet.

Daniel skrattar väldigt mycket i förhållande till Anders. Daniel utmanar paret mer i samtalet och behöver därför skratta mer. Det är Daniels risker i frågor och påstående när han går emot det goda samtalsklimatet som visar en dominant prästroll. Hans skratt efter utmaningarna mildrar dem. Daniel använder skrattet i sitt samtal som ett redskap för att mildra och ta tillbaka yttrande.

I likhet med Anders samtal skrattar även Gunnar väldigt lite i samtalet, vilket tyder på ett han för ett lättsamt samtal med paret, eftersom skratt enligt Adelswärd är tecken på osäkerhet, underläge och ett mer formellt samtal. Gunnar utmanar inte paret i samtalet och behöver inte skratta.

Till skillnad från Gunnar som avslutar sitt samtal med att paret får ställa frågor avslutas Anders och Daniels samtal av gemensamma skratt. Detta kan tydas som en bekräftelse och avstämning på att förhållandet mellan prästen och paret är okej.

#### PAUSER

Tystnad beror ofta på, i institutionaliserande samtal, att man vill att den andra parten ska tala. Tysta brudpar tyder därför på att de anser att prästen är den som ska dominera. När jag tittat på hur prästerna använder sig av pauser i samtalet är det Gunnars samtal som innehåller flest naturliga pauser, eftersom han använder sig av dem som man använder pauser i vanliga samtal. Pauserna i Anders och Daniel samtal kan tydligt urskiljas eftersom de ofta är några sekunder längre än Gunnars. Pauserna i Anders och Daniels samtal finns där de får de betydelse för hur paret uppfattar prästen och hur de uppfattar situation. Anders längre pauser i samtalet inbjuder till yttrande, vilket kan visas i exempel nr 31 när Anders inväntar svar ifrån Bosse när paret ska välja psalmer. Han väntar på ett beslut från Bosse, men då inget svar ges, blir Anders tvungen att välja åt dem. Bosse utmanar Anders dominerande roll i situationen genom att inte svara. Anders

många pauser i samtalet uttrycker en osäker prästroll inför samtalssituationen med paret. Anders uppvisar detta genom att prata sakta och använda många pauser.

Tvärtemot Anders använder Daniel aktivt pausernas olika funktioner i samtalet. Daniel pauser uppstår vid ämnesbyte, viljan att få uppmärksamhet, i väntan på ett utförligare svar från paret och vid utövandet av dominans i samtalet. I vardagliga samtal används inte pauser i den bemärkelsen som Daniel gör, vilket tyder på en mer institutionellt samtalsform. När tystnad uppstår i samtalen testas både prästens och parets relation till varandra. Låter prästen det vara tyst kan det ses som en dominans utövning, för att se om paret bryter tystanden eller inte. Det kan också ses som ett test från paret att utmana prästens överlägsenhet i samtalet för att se hur länge han låter det vara tyst innan han själv bryter tystanden.

Daniels samtal är strikt till formen men med ett kryddat innehåll. Skratten och pauserna i Daniels samtal inträffar oftast när de samtalar ämnen som inte ingår i vigselgenomgången. Prästrollen som konstrueras i Daniels samtal uttrycker olika metoder att mildra yttranden genom att använda skratt och understryker yttranden med hjälp av pauser. Daniels och parets roller omkonstrueras vart efter samtalets gång när effekten av det som yttras i samtalet visas genom sympati, skratt och gråt.



## KAPITEL 11

### DISKUSSION

#### SAMTALET'S PLATS

Alla tre prästerna väljer att utföra vigselfamtalen med paret i kyrkan. Deras argument för detta är av praktisk natur. I samband med samtalet kan paret också få öva på att gå och stå i kyrkan. Hade samtalet ägt rum någon annanstans hade en andra träff i kyrkan varit nödvändig, vilket även blivit mer tidskrävande för prästen och paren. Det jag kan se är att alla prästerna i vigselfamtalen har given överordnad ställning, som på olika sätt kommer till uttryck i samtalet. Genom den dominerande prästrollen utövar prästen makt i olika situationer på paret under samtalets gång. Jag vill dock poängtera att makt inte behöver ses som negativt. Man måste skilja mellan maktens intention och vad som faktiskt sker i samtalen. Valet att ha samtalet i kyrkan kan vara en maktutövning från prästen, beroende på dennes motiv. Paret och prästen samtalar då i en miljö som är främmande för paret men bekväm för prästen. Att döma från den inramning som samtalet får, antar jag att samtalet blir mer formellt inom kyrkans väggar. Prästens roll och dominerande ställning blir tydligare i den samtalsituationen, när samtalet äger rum under kyrkans och prästens premisser. Hade samtalet utförts i prästens eller i parets hem hade andra förutsättningar blivit gällande. Jag vill påstå att paret då skulle ha fler möjligheter att påverka samtalet och situationen.

#### INSTITUTIONELLT ELLER VARDAGLIGT SAMTAL

Att vigselfamtals syfte fortfarande framstår som lite diffust kan förklaras med att prästerna väljer att i olika grad inrikta samtalet på äktenskapspredikan och parets privata liv. Skulle det finnas en handbok där det klart och tydligt står vad prästen är skyldig att samtala om och vad prästen inte bör ta upp, jag tror att samtalets syfte skulle framstå betydligt klarare. Linell poängterar att ett institutionellt samtal, som jag tidigare nämnt, alltid har ett bestämt syfte och att deltagarna i samtalet har bestämda roller. I avgörande om vigselfamtals samtalsform finner jag att det finns inslag av både vardagliga och institutionella ingredienser i samtalet och finner därför att det hamnar någonstans mitt emellan de två samtalsformerna.

Att alla tre prästerna samtalar med paren på skilda sätt har tidigt visats i analysen. Det jag kan se är att det finns ett samband mellan konstruerande prästrollen och graden av institutionella inslag i samtalet. I vigselfamtal där prästen uppvisar en tydlig samtalsstruktur, som kännetecknas av ett institutionellt samtal, uppfattas vigselfamtalet som mer formellt och institutionellt. I likhet med Linell tror jag inte att prästen medvetet utövar sin makt i samtalet. Genom att se till själva samtalsituationen i vigselfamtalet är detta ett maktutövande från prästen. Paret vet vanligtvis inte

vad som kommer tas upp på vigselstalet, eller vad som är normalt att ta upp i dessa samtal. Därför står paret i beroende förhållande till prästen, vilket konstruerar en dominant roll för prästen i samtalet.

Enligt Linell finns vissa villkor i ett institutionellt samtal, experten får bland annat inte ta upp vilka ämnen som helst och fritt introducera olika ämnen i samtalet. Linell påvisar att det inte är meningen att experten ska tala om vissa saker, eftersom det ses som ett maktutövande över lekmannen då denna är i en underordnad position. Att avgöra vilka ämnen som är utanför vigselstalets gränser är näst intill omöjligt, när det inte finns en handbok för prästerna att följa och inget för mig att analysera samtalens ämnen utifrån. Syfte med vigselstalet är framför allt att lära känna paret och prästen behöver dessutom veta lite om paret för att kunna utföra en personlig vigsel, och vigseltal. Det går därmed inte att avgöra när prästrollen samtalat om ämnen som inte borde tas upp. Alla tre prästerna gör mer eller mindre utvecklingar från vigselgenomgången och de tre prästerna har mer eller mindre inslag av äktenskaplig predikan i samtalen.

#### SPÄNNINGAR

I en vigsel har prästen rollen som statstjänstemän samtidigt som han/hon är moralens väktare och värnar om äktenskapet och trohet. Att prästen är en representant från kyrkan med tillhörande normer och värderingar påverkar samtalet. Dessa normer och värderingar är, som Pendleton menar inte gemensamma för alla eftersom deltagarna i samtalet har olika perspektiv på saker<sup>112</sup>. I vigselstalet uppstår en spänning mellan prästens olika funktioner som statstjänstemän och moralens väktare. Innan studiens början hade jag en föreställning om att prästerna skulle tala relativt mycket om kyrkans syn och funderingar kring äktenskapet i vigselstalet. Men det visade sig att prästerna inte gjorde det, i så stor omfattning som jag trodde.

#### UTMANING

På samma sätt som Goffman säger att deltagarnas roller konstrueras tillsammans i samtalet, kan jag även se att den makt som kommer till uttryck också konstrueras i *samspel* mellan prästen och paret. Det är inte bara prästen som på olika sätt utövar makt på paret, även paret utövar makt på prästen, genom att utmana prästrollen. Rollerna och samtalssituationen utmanas när utvecklingar eller störningar sker i samtalen. Det är framför allt när dessa utvecklingar sker då makten mellan

---

<sup>111</sup> Pendleton, Schofield, Tate, Havelock, *Konsultationen*, s. 17.

<sup>112</sup> *Ibid.*, s. 17.

prästen och paret skapas. Beroende på i vilket utsträckning prästerna tar tillfällen och samtala om ämnen som inte direkt har anknytning till vigseln, skiftar antalet utvecklingar.

När något oförutsett händer blir prästrollens och rättigheter och skyldigheter otydliga vilket gör att prästen inte alla gånger vet hur hon/han ska agera inför paret. Det är när dessa utvecklingar äger rum som prästens invanda samtalsmönster bryts, vilket gör att situationen blir som Goffman kallar odefinierad. Prästernas olika samtalsstrategier leder till olika prästroller, vilket i sin tur kan antas få betydelse för hur paret uppfattar prästrollen. Alla människor använder olika metoder för att undvika konflikter i en samtalsituation, enligt Goffman. Detta märks i Anders och Gunnars samtal. Anders och Gunnar framstår inte i lika stor utsträckning som maktutövare eftersom de inte utmanar samtalsituationen i samma utsträckning som Daniel. Det som kan ses i Daniels samtal är att han konstruerar en tydlig dominant prästroll genom att tar större risker och han vågar utmana paret. Daniel skapar en prästroll som äventyrade samtalsituationen genom sina yttranden. Detta gör han när han samtalar om äktenskapet och när han ställer de personliga frågor till paret. Daniels prästroll får därmed en dominant ställning i samtalet på grund av hans samtalsstrategi och han använder sina rättigheter som experten i samtalet. I Gunnars samtal finns inga direkta störningar eller utvecklingar, vilket undviks genom sin tydliga samtalsstrategi och dominans i samtalet. Han är mer enväldig i samtalet än vad Anders och Daniel är i sina. Gunnar använder sina kunskaper som präst som redskap när han pratar med paret, för att tidigt i samtalet etablera sin roll som expert. Gunnar utövar makt på paret i sitt samtal genom att ge uttryck för en dominant prästroll och inte låta paret prata, delta och inte låter dem föra samtalet framåt någon gång i samtalet. Paret i Daniels samtal är mer delaktigt och trotsar hans ställning genom att göra utvecklingar från samtalsämnet. Tillsammans med paret skapar Daniel en prästroll som godtar paret utvecklingar trots sin dominanta roll och ger paret makt för en stund att styra samtalet.

Gunnar är den präst som konstruerar den mest dominanta och maktutövande prästrollen i samtalet eftersom hans utvecklingar inte efterföljs av skratt som ett sätt att mildra hans dominans i samtalet. Trots detta ansåg jag till en början i analysarbetet att Daniels prästroll var mer maktutövande än Gunnars prästroll. Troligtvis upplevde jag det så därför att Daniels dominanta prästroll tydliggörs i hans försök att dämpa sin dominans genom skratt.

Av att döma på min tidigare uppfattning i uppsatsarbetet om prästernas roller, har jag lätt att förstå att paret inte har möjligheten och kunskaperna att se prästrollen som dominant och maktutövande i vigelsamtalen.

## PARENS UPPFATTNING

Intervjuerna som är gjorda med paren visades att de inte hade en tanke på att prästen utövade någon slags dominans eller makt på dem. Överlag var parens uttalanden om samtliga präster mycket positiva, de hade nästan inga kommentarer om hur prästen förde samtalet och de frågor och ämnen som prästen tog upp. För paret framstår troligtvis vigelsamtalet som en normal samtalssituation. Återigen kommer jag tillbaka till parets föreställning att de inte känner till samtalets form och inte kan ifrågasätta den. Dominans i ett samtal behöver inte vara negativt, många gånger förväntar sig paret att prästen ska vara den som håller i samtalet, för det framåt och är den som ställer frågor. Situationen skulle troligtvis bli rörig om inte prästen hade den dominerande rollen i samtalet och kanske skulle samtalet uppfattas som mer annorlunda om det inte var så.

Det positiva svaret från alla tre paren gjorde mig förvånad, eftersom jag själv många gånger upplevde prästerna som dominanta och ibland påstridiga när jag lyssnade till samtalen efteråt. Troligtvis tänker inte prästerna på att de befinner sig i en samtalssituation där de utövar makt på paret i olika situationer under samtalet. För dem är detta en självklar samtalssituation, eftersom de utfört många samtal under deras yrkesliv. Genom prästintervjuerna har jag fått en uppfattning om att de inte inser sin överlägsna roll i samtalet. Överlag deltar och pratar paren väldigt lite i vigelsamtalet. Paren är relativt tysta och deras uttalanden är ofta korta. Prästernas samtalsstrategier tillåter inte uttalanden från paren och de ges många gånger endast utrymme för yttranden i anslutning till en ställd fråga. Prästerna är överordnat paret och möjligheten för att paret ska få tala sker oftast genom att utmana prästens roll genom att komma med kommentarer och förslag på nya samtalsämnen. I samtalen är paret i klart underläge och de har svårt att hävda en högre position när de inte får ta den plats i samtalet som skulle behövas. Det är endast Daniels par som till viss del deltar i samtalet. Parens mest framträdande sätt att utmana prästens makt i samtalet är genom att inte svara när prästerna tillfrågar dem. Paren kan ses som oartiga om de inte svarar på en fråga. Men genom denna tystnad utmanar paret prästrollen för att se hur länge han låter det vara tyst.

## AUKTORITET

Linell kan se att det finns tydliga skillnader i både auktoritet och kompetens mellan experten och lekmannen i ett institutionellt samtal. Men genom sina studier av olika samtalsformer har Linell kommit fram till att dominansskillnaden mellan experten och lekmannen inte behöver bli tydlig eller viktiga i samtalet. I min forskning kring vigelsamtalen kan jag se att prästens dominans spelar en stor roll, eftersom den ofta uttrycks när prästen talar om ämnen som inte är knutna till

vigseln och ofta handlar om paret. Inledningsvis i denna uppsats skriver jag att samtal på olika sätt kan förändra våra tankar, känslor och attityder. Jag vill därför konstatera att ett maktutövande från prästen under ett känsligt samtalsämne, kan få stora konsekvenser för paret och deras uppfattning om sig själva och prästrollen i samtalet.

## SLUTORD

Mer än hälften av alla svenskar väljer att gifta sig i kyrkan, men endast ett fåtal kallar sig kristna och regelbundet går i kyrkan. Det betyder att många människors första kontakt med kyrkan är mötet med prästen inför vigseln. Detta möte med kyrkan kan ha betydelse för vilken inställning människorna får till kyrkan, eller i vilken utsträckning det spelar roll för hur prästen uttrycker sin roll. Jag vill därför påstå att det är av stor vikt att paret vid vigelsamtalet får en positiv bild av prästrollen och därmed kyrkan i samtalet. Prästen är kyrkans ansikte utåt, det har därför av stor betydelse att prästerna uttrycker en prästroll som resulterar i en allmänt positiv syn på prästerna och kyrkan. Prästernas olika samtalsstrategier leder till olika prästroller, vilket i sin tur kan antas få betydelse för hur paret uppfattar samtalet.

Det skulle vara intressant att gå vidare att undersöka vilka förväntningar paret har på samtalet och prästen som roll och hur detta påverkar deras upplevelse av mötet. Det skulle även vara intressant att studera flera olika vigelsamtal med samma präst för att se om parets sätt att agera i samtalet påverkar prästens roll under vigelsamtalet.

## KÄLLOR

### LITTERATUR

1. Adelswärd Viveka, 1996, *Prat, skratt, skvaller och gräk: och annat vi gör när vi samtalar*, Helsingborg: Brombergs.
2. Adelswärd Viveka, Ewaldsson Ann-Carita, Reimers Eva, 1997, *Samtal mellan hem och skola*, Lund: Studentlitteratur.
3. Bredmar Margareta, 1999, *Att göra det ovanliga normalt: Kommunikativ varsambet och medicinska uppgifter i barnmorskors samtal med gravida kvinnor*, Motala: Tema Kommunikation.
4. Berlin Rigmor, Ericson Ingrid, 1980, *Kommunikation i vården: Patienternas behov av information i samband med operativa ingrepp*, (opublicerad), Samhällsvetenskapliga forskningsavdelningen Regionsjukhuset i Linköping.
5. Goffman Ervin, 1998, *Jaget och maskerna: En studie i vardagslivets dramatik*, Kristianstad: Prisma.
6. Karlsson W Axel, 2000, Äktenskap och samlevnad – lagstiftning, trender och tendenser, *Livsrelationer: Tankar kring äktenskap och samlevnad i ett kristet perspektiv*, Stockholm: Verbum.
7. Larsson Bo, 2000, *Präst idag- och i morgon: En studie kring erfarenheter, visioner och utbildningsbehov*, Uppsala: Resurs AB.
8. Linell Per, 1990, De institutionaliserade samtalens elementära former: om möten mellan professionella och lekmän, *Forskning om utbildning 4*.
9. Nilsson Björn, 1993, *I ord och handling*, Lund: Studentlitteratur.
10. Ottosson Jan-Otto (red), 1999, *Patient-läkarrelationen läkarkonst på vetenskaplig grund*, Stockholm: Natur och Kultur.
11. Pendleton David, Schofield Theo, Tate Peter, Havelock Peter, 1994, *Konsultationen – kommunikation mellan läkare och patient*, Lund: Studentlitteratur.
12. Potter Jonathan & Wetherell Margaret, 1997, *Discourse and Social Psychology; Beyond Attitudes and Behavior*, London: Sarge.
13. Reimers Eva, 1995, *Dopet som kult och kultur*, Borås: Verbum Förlag.
14. SCB Befolkningsrörelsen; Befolkningsstatistik; Del 4 för 1991-2000.
15. Svensson Lennart, 1990, Kommunikation i professioner; *Forskning om utbildning 4*.
16. Säljö Roger, 1990, Språk och institution; Den institutionaliserade inlärnings metaforer, *Forskning om utbildning 4*.
17. Åberg Bengt, Pettersson Thorleif, 1981, *Identitet och roll; Präst-församling- samhälle*, Öresundstryck AB: Malmö.

## OTRYCKTA KÄLLOR

18. <http://www.svenskakyrkan.se>, 2002-10-24.
19. <http://www.brollopsguiden.se/vigsel/vigselsamtalet.shtml>, 2002-10-24.
20. Intervju med prästen Daniel, 2002-12-16.
21. Intervju med prästen Gunnar, 2002-12-23.
22. Intervju med paret Henrik och Inger, 2002-12-23.



## APPENDIX NR 1: ORDNING FÖR VIGSELGUDSTJÄNST<sup>113</sup>

### *Inledningsmusik*

#### **Psalm**

#### *Lovprisning*

#### **Inledningsord**

Prästen: I Faderns och Sonens och den helige Andes namn. Inför Guds ansikte är vi samlade till vigsel mellan er två, NN och NN. Vi är här för att be om välsignelse över er och för att dela er glädje.

Prästen fortsätter med ett av följande alternativ:

Äktenskapet är en Guds gåva instiftat till samhällets bestånd, till människors hjälp och glädje, till inbördes stöd och fördjupad samhörighet i mörka och ljusa dagar. Att leva som man och hustru är att leva i förtroende och kärlek, att ha ansvar för varandra och hemmet, (och tillsammans ta emot och fostra sina barn) och att troget stå vid varandras sida.

*eller*

Äktenskapet är ett heligt förbund förordnat och välsignat av Gud, himmelens och jordens skapare. Det är äktenskapets mening att ge vidare den kärlek som är av Gud. Därför är det er uppgift att älska och ära varandra. Gemensamt skall ni ha ansvar för ert hem(och för barnens kristna fostran). Man och hustru skall trofast stå vid varandras sida, i glädje och sorg, i ljusa och mörka dagar. Ni får hämta kraft i bön och gudstjänst, i Guds ord och sakrament. Den rikedom som ligger i äktenskapet är stor. Där man och hustru lever i Guds förlåtelse får de hjälp att förstå och förlåta varandra. Så kan äktenskapet förverkligas efter Guds vilja.

#### **Bibelläsning**

#### **Frågorna**

Prästen frågar brudgum resp brud:

Inför Gud och i denna församlings (dessa vittnens) närvaro

frågar jag dig, NN: Vill du ta NN till din hustru/man och älska henne/honom i nöd och lust?

Brudgum/Brud svarar:

---

<sup>113</sup> <http://svenskakyrkan.se> 2002-10-24.

Ja.

### **Bön över ringen/ringarna**

Brudparet ger prästen ringen/ringarna

O Gud, du som är alltings skapare och Herre, välsigna NN och NN i deras äktenskap. Låt denna ring för dem vara tecknet på deras löften om ömsesidig kärlek och trohet. Genom Jesus Kristus, din Son vår Herre. Amen.

Prästen återlämnar ringen/ringarna

### **Löftena och ringväxlingen**

Dessa löften, med resp. utan förstavande, används, eller också kan löftena formuleras fritt av brudparet i samråd med prästen. De skall ge uttryck åt brudgummens och brudens vilja att älska varandra i nöd och lust tills döden skiljer dem åt.

Prästen: Låt nu denna församling (dessa vittnen) höra era löften

Prästen förestavar löftet för brudgum resp. brud.

Jag, NN,/ tar dig, NN,/  
nu till min hustru (man)/  
att dela glädje och sorg med dig/  
och vara dig trogen/  
tills döden skiljer oss åt./

*eller*

NN, jag vill älska dig,/  
dela glädje och sorg med dig/  
och vara dig trogen/  
tills döden skiljer oss åt/  
Ringväxlingen äger rum.

### **Tillkännagivandet**

Prästen: Ni har nu ingått äktenskap med varandra och bekräftat detta inför Gud och denna församling (dessa vittnen). Ni är nu man och hustru. Må Herren vara med er och leda er i sin sanning nu och alltid.

## *Psalm*

### **Förbön**

Prästen eller någon/några av brudparets vänner ber en i kyrkohandboken formulerad eller fritt formulerad förbön. Brudparet knäfaller fr o m detta moment t o m Välsignelsen.

Herrens bön

Välsignelsen

Om prästen håller vigseltal kan detta lämpligen ske här eller efter sista psalmen. Vigselbeviset kan överlämnas i samband med vigseltalet.

## **Psalm**

### *Avslutningsmusik*

## APPENDIX NR 2: FORSKNINGSBESKRIVNING

I min forskning studerar jag *vigselsamtal*, dialogen mellan prästen och paret som ska viga. Syftet med undersökningen är att se hur de båda parterna samtalar och förstår varandra, om de uppfattar samma saker eller om de skiljer sig åt. Idag finns ingen tidigare forskning kring vigselsamtal, vilket skapar relevans och spänning åt min forskning som kommer att resultera i en magisteruppsats på D- nivå.

De olika moment som undersökningen innehåller är:

- En intervju med prästen innan samtalen för att höra vad han/hon tar upp och vad han/hon tycker är viktigt att prata om under samtalet osv.
- Inspelning av vigselsamtalet, (jag har valt att inte närvara under detta samtal)
- Intervju med paren efter vigselsamtalen, då jag frågar vad de tyckte att samtalet handlade om och vad de ansåg som viktigt under samtalet osv.

Jag har förstått att många vigselsamtal kan bli väldigt personliga. Av den orsaken vill jag informera att personernas identitet kommer att skyddas vid datainsamling och eventuell vid gestaltning och publicering. Som forskare kommer jag att arbeta med största möjliga *konfidentialitet* och de uppgifter som insamlas kommer endast att *nyttjas för forskningsändamål*.